

SWARZĘDZ W CZORAJ I DZIŚ

Album z okazji 380. rocznicy lokacji miasta



Swarzędz then and now • Swarzędz gestern und heute



SWARZĘDZ W CZORAJ I DZIŚ

Album z okazji 380. rocznicy lokacji miasta

Swarzędz then and now

Album commemorating the 380th anniversary of granting the town privileges to Swarzędz

Swarzędz gestern und heute

Album anlässlich des 380-jährigen Jubiläums der Stadt



Szanowni Państwo,

Oddajemy w Państwa ręce jubileuszową publikację, która ma „ocalić od zapomnienia” miejsca, wydarzenia i ludzi, całe fascynujące dzieje naszego miasta.

Historia Swarzędza, który w 1638 roku otrzymał prawa miejskie, obfituje w niezwykle wydarzenia, czasy trudne i pełne chwały, jest opowieścią o tolerancji, o życiu obok siebie przedstawicieli różnych narodów i wyznań. Polscy katolicy, niemieccy ewangelicy, Żydzi, przybysze z Holandii, Romowie – wszyscy oni znajdowali tu dom i życzliwość. Wnosili swój wkład w kulturę i obyczaje tej ziemi.

Przez wieki Swarzędz rozwijał się terytorialnie i gospodarczo, pielęgnował tradycje rzemiosła stolarskiego, stał się potęgą meblarską w kraju. Dziś to nowoczesny ośrodek miejski, serce największej gminy w metropolii poznańskiej. Nowe dziedziny przedsiębiorczości, nowe wyzwania, ale także kontynuacja, pielęgnowanie tradycji.

Dobre miejsce dla każdego pokolenia, dobre miejsce na przyszłość.

Ważna jest zbiorowa pamięć. To do niej odwołujemy się w tym pięknym, historycznym albumie, pełnym informacji, współczesnych oraz archiwalnych zdjęć. Szukamy inspiracji w biografiach postaci ważnych i niezapomnianych.

380 lat – to jedynie część podróży przez dzieje. Jej dalszy ciąg napiszą kolejne pokolenia mieszkańców Swarzędza.

Życzę miłej, pełnej refleksji lektury.



Marian Szkudlarek
Burmistrz Miasta i Gminy Swarzędz

Zespół redakcyjny:
Aurelia Bartoszek, Ewa J. Buczyńska, Włodzimierz Buczyński, Antoni Kobza, Agata Kubacka,
Marcin Młodziński, Bolesława Nawrocka, Teresa Radziszewska, Tomasz Rybarczyk

Tłumaczenie na język angielski – Michał Sajda, korekta – Maciej Gronowski
Tłumaczenie na język niemiecki – Dariusz Raczek, korekta – Julia Kotecka, Nicolas Marxen

Korekta:
Maciej Woliński

Zdjęcia archiwalne:
ze zbiorów Biblioteki Publicznej w Swarzędzu

Zdjęcie współczesne na okładce:
Maciej Woliński

Zdjęcia współczesne:
Henryk Błachnio, Remigiusz Błachnio, Włodzimierz Buczyński, Marcin Młodziński,
Bolesława Nawrocka, Tomasz Rybarczyk

Opracowanie graficzne i przygotowanie do druku:
Sławomira Mosińska

Marketing:
Dawid Zakrzewski

Koordynator wydania:
Magdalena Kałek, Magdalena Malińska-Murek, Marcin Młodziński, Joanna Müller

Wydawca:



Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu
62-020 Swarzędz, ul. Rynek 1
www.swarzedz.pl, e-mail: umig@swarzedz.pl

ISBN 978-83-941082-2-9

Współwydawca:



VEGA Studio Adv. Tomasz Müller
82-500 Kwidzyn, ul. Grudziądzka 22/3A
www.grupavega.pl, e-mail: biuro@grupavega.pl

ISBN 978-83-8056-178-6

Wszelkie prawa zastrzeżone / All rights reserved
Printed in Poland – Kwidzyn 2018
Przedruk i powielanie w jakiegokolwiek formie jest zabronione

Wydanie drugie, poprawione

Sfinansowano przez Gminę Swarzędz

Ladies and Gentlemen,

Into your hands, we hereby commit this commemorative publication, the purpose of which is to 'save from oblivion' the places, events and people of which the fascinating history of our city is composed.

The history of Swarzędz, which obtained town privileges in 1638, includes a large number of remarkable events but also difficult times and the moments of glory. It is a story about tolerance, about the representatives of different nations and faiths living alongside one another. Polish Catholics, German Lutherans, Jews, immigrants from the Netherlands, and the Romani people, all found shelter and were met with kindness in Swarzędz. They have all contributed to the culture and customs of this land.

Swarzędz has been expanding, both territorially and economically, for centuries. At the same time, the town has cultivated the traditions of carpentry, and soon became a powerhouse of the Polish furniture industry. Nowadays, it constitutes a state-of-the-art urban centre and the heart of the largest commune of the Poznań agglomeration, and its name evokes the associations with the new areas of business and new challenges as well as with the cherishing tradition.

Swarzędz is a good place for any generation, a good place for the future.

Collective memory is important. Hence, this is what we refer to in this beautiful, historical album, full of the abundance of information as well as photos, both modern and the archival ones. We seek inspirations in the biographies of important and unforgettable figures.

380 years is merely a part of a long journey throughout history, the further chapters of which will be written by the future generations of the residents of Swarzędz.

I wish you a reading experience both pleasant and leading to reflection.

Marian Szkudlarek
Mayor of the Town and Commune of Swarzędz

Sehr geehrten Damen und Herren!

Wir geben Ihnen eine Jubiläumspublikation in die Hände, die Orte, Ereignisse und Menschen, die ganze faszinierende Geschichte unserer Stadt vor dem Vergessen „retten“ soll.

Die Geschichte von Swarzędz, die 1638 die Stadtrechte erhielt, ist reich an außergewöhnlichen Ereignissen, an schwierigen sowie an glorreichen Zeiten. Es ist eine Geschichte von Toleranz, eines Zusammenlebens von Vertretern verschiedener Nationen und Religionen. Polnische Katholiken, deutsche Evangelikale, Juden, Neuankömmlinge aus den Niederlanden, Roma – sie alle fanden hier ein Zuhause und Freundlichkeit. Sie leisteten ihren Beitrag zur Kultur und zu den Bräuchen dieses Landes.

Im Laufe der Jahrhunderte erlebte Swarzędz eine territoriale und wirtschaftliche Entwicklung, pflegte die Traditionen der Tischlerei, wurde eine Möbelmacht im Land. Heute ist es ein modernes, städtisches Zentrum, das Herz der größten Gemeinde in der Posener Metropole. Neue Bereiche des Unternehmertums, neue Herausforderungen, aber auch die Fortsetzung und Pflege der Tradition.

Ein guter Platz für jede Generation, ein guter Ort für die Zukunft.

Das kollektive Gedächtnis ist wichtig. Wir beziehen uns auf dieses wunderschöne, historische Album voller Informationen, zeitgenössischer Bilder und Archivfotos. Wir suchen Inspiration in den Biografien wichtiger und unvergesslicher Charaktere.

380 Jahre – das ist nur ein Teil der Reise durch die Geschichte. Ihre Fortsetzung wird von den aufeinanderfolgenden Generationen der Einwohner von Swarzędz geschrieben.

Ich wünsche Ihnen eine schöne Lektüre voller Reflexion.

Marian Szkudlarek
Bürgermeister der Stadt und Gemeinde Swarzędz



Swarzędzu

ABOUT SWARZĘDZ • ÜBER SWARZĘDZ



Swarzędz jest miastem sąsiadującym od zachodu z Poznaniem. Jest największą i jednocześnie najgęściej zaludnioną gminą w aglomeracji poznańskiej. W samym mieście, zajmującym powierzchnię 8,2 km², mieszka obecnie (2017 r.) 29 tys. mieszkańców.

Miasto położone jest na południowym brzegu Jeziora Swarzędzkiego, przez które przepływa rzeka Cybina, prawy dopływ Warty. Cybina płynie tutaj polodowcową pradoliną, objętą ochroną w ramach programu „Natura 2000”. W północnej części gminy – na terenach będących otuliną Parku Krajobrazowego „Puszcza Zielonka” – rzeźbę terenu urozmaicają pagórki morenowe porośnięte lasami oraz dolina rzeki Głównej z zaporą i zachodnim fragmentem zbiornika retencyjnego „Jezioro Kowalskie”. Na wschodzie natomiast znajduje się malowniczy jar i niewielkie Jezioro Uzarzewskie.

Swarzędz is the western neighbour of Poznań, and, simultaneously, the capital of the largest and the most densely populated commune within the Poznań agglomeration. Its total area of 8.2 km² is currently (2017) home to 29,000 residents.

The town is situated on the southern shore of Swarzędz Lake, through which the River Cybina, the right tributary of the River Warta, flows. The River Cybina flows along a postglacial ice-marginal valley, protected under the program 'Natura 2000', here. In the northern part of the commune, which constitutes the protection zone of Zielonka Forest Landscape Park, the landscape is made more varied by moraine hills covered with forests along with the River Główna valley with a dam, and the western fragment of 'Kowalskie Lake' Water Reservoir. On the east, one can find a picturesque canyon and small Uzarzewskie Lake.

Swarzędz (Deutsch: Schwersenz) ist eine Stadt, die im Westen an Poznań (Dt.: Posen) grenzt. Es ist die Hauptstadt der größten und gleichzeitig der am dichtesten besiedelten Gemeinde in der Posener Agglomeration. In der Stadt selbst, die über eine Oberfläche von 8,2 km² verfügt, wohnen zurzeit (2017) 29 Tausend Einwohner.

Die Stadt liegt am südlichen Ufer des Swarzędzki-Sees, durch den der Fluss Cybina, der rechte Nebenfluss der Warta, fließt. Cybina fließt hier durch das postglaziale Urstromtal und ist im Rahmen des „Natura 2000“ Programms geschützt. Im nördlichen Teil der Gemeinde – einer Pufferzone des Landschaftsparks „Puszcza Zielonka (Dt.: Zielonka-Urwald)“ – wird die Landschaft um die bewaldeten Moränenhügel und das Tal des Flusses „Główna“ mit einem Damm und einem westlichen Teil des Stausees „Jezioro Kowalskie“ bereichert. Im Osten gibt es eine malerische Schlucht und einen kleinen See – Jezioro Uzarzewskie.



▲ AKT ZAŁOŻENIA MIASTA, fot. M. Młodziński

The act of founding the town / Der Gründungsakt der Stadt

Swarzędz to ważny punkt komunikacyjny. Przebiega tędy droga krajowa nr 92 w kierunku Warszawy, łącząca się z autostradą A2 oraz droga wojewódzka nr 194 w kierunku Gniezna, a także szlaki kolejowe Berlin – Warszawa oraz Poznań – Gniezno – Bydgoszcz.

Dzięki korzystnemu położeniu na szlaku handlowym w kierunku na wschód (Mazowsze) już w XIV wieku Swarzędz był dobrze rozwiniętą osadą wiejską.

Najstarsza wzmianka o Swarzędzu pochodzi z 1366 roku. Była to wówczas osada szlachecka z kościołem parafialnym i karczmą, będąca własnością Tomisława, a od początku XV wieku możnego rodu Górków. W końcu XVI wieku wieś przeszła drogą dziedziczenia w ręce Czarnekowskich, którzy w 1610 r. sprzedali ją Zygmuntowi z Grudny Grudzińskiemu (ok. 1568-1653).

W 1621 roku podpisał on stosowną umowę ze starszyzną żydowską z Poznania, na mocy której Żydzi z przeludnionego Poznania mogli osiedlać się w Swarzędzu, a właściciel osady zapewniał im odpowiednie warunki bytowania (m.in. drewno na budowę domów i prawo do zbudowania synagogi i założenia cmentarza). W późniejszych latach Grudziński zachęcił do osiedlenia się we wsi także ludność wyznania ewangelickiego, szczególnie z terenów Śląska. Dla wszystkich tych osadników Grudziński wydzielił osobny teren, nazwał go od swego herbu Grzymałowem, a w 1638 roku nadał mu prawa miejskie, zatwierdzone przez króla Władysława IV Wazę. Herb miasta powstał z połączenia dwóch herbów rodowych – Grudzińskich (h. Grzymała)

Swarzędz is an important transport hub. It lies directly on the route E92 leading towards Warsaw, which links with the A2 motorway and the route No. 194 towards Gniezno as well as the Berlin-Warsaw railway route.

Thanks to its convenient location on the eastbound trade route (towards the Mazovia region), Swarzędz was a well-developed rural settlement as soon as in the 14th century.

Swarzędz was first mentioned in 1366. At that time, it was a nobility settlement with a parish church and an inn belonging to Tomisław. From the beginning of the 15th century, it belonged to the mighty family of Górka. At the end of the 16th century, the village was passed by rule of inheritance to the Czarneckowski family, who sold it to Zygmunt Grudziński (1568-1653) in 1610.

In 1621, he concluded an appropriate agreement with the Jewish elders from Poznań, according to which Jews from then overpopulated Poznań could freely settle in Swarzędz. The owner ensured the suitable conditions of living (amongst others, wood for construction and the right to build a synagogue as well as to establish a cemetery). Later on, he also invited the people of the Evangelical denomination, especially from Silesia, to settle in Swarzędz. For all these settlers, Grudziński set aside a separate area which he called Grzymałów after his coat of arms. In 1638, Swarzędz was granted town privileges, which were approved by the Polish King, Ladislaus IV Vasa. The town's coat of arms was created by means of merging two coats of arms: of the Grudziński family (the Grzymała coat of arms)

Swarzędz ist ein wichtiger Kommunikationspunkt. Die Straße Nr. 92 verläuft in Richtung Warschau und verbindet sich mit der Autobahn A2 und der Straße Nr. 194 in Richtung Gniezno sowie mit der Eisenbahnlinie Berlin - Warschau.

Dank seiner günstigen Lage an der Handelsstraße in Richtung Osten (Masowien) war Swarzędz bereits im vierzehnten Jahrhundert eine gut ausgebaute ländliche Siedlung.

Die älteste Erwähnung von Swarzędz stammt aus dem Jahre 1366. Es war damals die Siedlung mit der edlen Pfarrkirche und Taverne im Besitz von Tomisław, und am Anfang des fünfzehnten Jahrhunderts der reichen Familie Górka. Am Ende des sechzehnten Jahrhunderts wurde das Dorf durch Erbschaft in die Hände der Familie Czarneckowski übergeben, die es im Jahre 1610 an Zygmunt Grudziński verkaufte (1568-1653).

Im Jahre 1621 unterzeichnete dieser eine entsprechende Vereinbarung mit den Ältesten der Juden in Poznań, kraft derer die Juden aus Poznań sich in Swarzędz niederlassen konnten, und der Besitzer der Siedlung ihnen geeignete Wohnbedingungen sicherte (u.a. Holz für Holzhäuser und das Recht, eine Synagoge und einen Friedhof zu bauen). In späteren Jahren ermutigte Grudziński auch die protestantische Bevölkerung, die vor allem aus Schlesien stammte, sich in diesem Dorf anzusiedeln. All diesen Siedlern gab Grudzinski ein separates, abgetrenntes Gebiet, nannte es Grzymałów, wie der Name seines Wappens, und verlieh ihm im Jahre 1638 die Bürgerrechte – was vom polnischen König Wladislaw IV. Wasa genehmigt

i Opalińskich (h. Łódzia), z których wywodziła się żona Zygmunta Grudzińskiego – Anna. Herb przedstawia więc otwartą bramę o trzech wieżach w złotej lub żółtej łodzi, w środku bramy zaś stojącego rycerza z mieczem.

Po Grudzińskich właścicielami miasta byli: Opalińscy, Działyńscy, Jerzy Unrug, Garczyńscy, Koźmińscy z Iwanowic (wielcy darczyńcy wobec kościoła parafialnego, niektórzy z nich zostali pochowani w jego podziemiach), Jan Klug – bankier króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, August Aleksander Bojanowski, Fryderyk Leopold Wildegans oraz berlińska Kasa Wdów, od której ostatecznie odkupił miasto rząd pruski.

Działalność Zygmunta Grudzińskiego spowodowała, że przez ponad trzy wieki miasto Swarzędz (Grzymałowo) miało charakter wielokulturowy, a ślady tej wielokulturowości przetrwały do dnia dzisiejszego. Nazwa „Grzymałowo” – mało popularna wśród ludności, ostatecznie zanikła. Trzy organizmy administracyjne, tj. Swarzędz Miasto, Swarzędz Wieś i dominium (majątek) Hoffmeyerów zostały połączone w całość, na mocy odpowiednich decyzji władz państwowych, w 1934 roku.

Miasto od początku swego istnienia miało charakter rzemieślniczo-handlowy. Handlem zajmowali się głównie Żydzi, rzemiosłem zaś ludność protestancka (płóciennicy, sukiennicy i tkacze). Najazd szwedzki oraz późniejsza wojna północna przerwały korzystny rozwój miasta. Kilkakrotnie Swarzędz pustoszyły

and the Opaliński family (the Łódzia coat of arms), from which Anna, Zygmunt’s wife, came. The coat of arms shows an open gate with three towers placed on a golden boat, with a knight standing in the middle of the gate, sword in hand.

After the Grudziński family, Swarzędz belonged to the following families: Opaliński, Działyński, Jerzy Unrug, the Koźmiński of Iwanowice (these were very generous sponsors of the parish church, some of whom are buried in the building’s undergrounds), Jan Klug, the banker of King Stanisław August Poniatowski, August Aleksander Bojanowski, Fryderyk Leopold Wildegans and the Berlin Widow Fund, from which the town was ultimately acquired by the Prussian government.

Thanks to the activities of Zygmunt Grudziński, the town of Swarzędz (Grzymałowo) retained a multicultural nature for three centuries, and the traces of this multiculturalism have survived to this very day. The name ‘Grzymałowo’, not so popular amongst the local population, had finally disappeared, and the three existing administrative organisms, i.e. Swarzędz City, Swarzędz Village and the dominion of the Hoffmeyer family, were grouped together pursuant to the relevant decision of the public authorities of 1934.

The town had a craft and trade character from the very beginning. Trade was conducted primarily by the Jewish population, while the Protestant residents (linen-drapers, clothiers and weavers) were engaged in craft. However, the Swedish war campaign in Poland, along with the subsequent Nordic War, brought the

wurde. Der Wappen wurde aus der Fusion von zwei Familienwappen geschaffen – Grudzinski (Wappen Grzymała) und Opaliński (Wappen Łódzia), aus der die Frau von Zygmunt Grudziński – Anna – stammte. Der Wappen zeigt ein offenes Tor mit drei Türmen in einem goldenen Boot, und in der Mitte des Tores steht ein Ritter mit einem Schwert.

Nach der Familie Grudziński waren folgende Familien die Besitzer der Stadt: die Familie Opaliński, Działyński, Jerzy Unrug, die Familie Garczyński und die Familie Koźmiński aus Iwanowice (große Sponsoren der Pfarrkirche, einige von ihnen wurden in seiner Krypta begraben), Jan Klug – Bankier des Königs Stanislaw August Poniatowski, August Alexander Bojanowski, Frederick Leopold Wildegans und die Berliner Kasse der Witwen, von der die preußische Regierung schließlich die Stadt kaufte.

Die Aktivität von Zygmunt Grudziński hat dazu geführt, dass die Stadt Swarzędz (Grzymałowo) fast drei Jahrhunderte lang einen multikulturellen Charakter hatte und die Spuren dieser Multikulturalität bis heute überlebt haben. Der Name „Grzymałowo” – sehr beliebt bei der Bevölkerung, verschwand schließlich, und die bestehenden drei Verwaltungsorganismen, das heißt die Stadt Swarzędz, das Dorf Swarzędz und das Landgut der Familie Hoffmeyer wurden im Jahre 1934 kraft der einschlägigen Entscheidungen der staatlichen Behörden miteinander verbunden.

Von Anfang an hatte die Stadt einen handwerklichen und kommerziellen Charakter. Juden befassten sich hauptsächlich mit dem Handel, und die protestantischen



▲ MAPA Z ROKU 1893
Map from 1893 / Landkarte aus dem Jahre 1893



▲ KURORT MARCO W SWARZĘDZU - ŁÓDŹ WYCIECZKOWA KUNEGUNDA, OK. 1903 R.

Marco Resort in Swarzędz – Kunegunda cruise boat, circa 1903 / Kurort Marco in Swarzędz – Ausflugsboot Kunigunde, um 1903

przemarsze armii różnych państw, grabieże, a także wielkie pożary (1656, 1704 i 1768) i epidemie chorób (m.in. cholery).

Koniec XVIII wieku to unicestwienie państwa polskiego oraz podział jego ziem między trzy sąsiednie mocarstwa. Dla Wielkopolski i tym samym dla Swarzędza, to początek 125-letniej niewoli pruskiej, walki o tożsamość narodową i religijną, obrona przed germanizacją. Po zakończeniu I wojny światowej, w której, jako mieszkańcy zaboru pruskiego, brali udział także swarzędzanie, w efekcie zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego (w którym wzięło udział około 80 ochotników ze Swarzędza) miasto powróciło do Polski.

W XIX wieku nastąpił znaczny rozwój nowej gałęzi rzemiosła, tj. stolarstwa i dziedzin pokrewnych, które zastąpiły w Swarzędzu upadające sukiennictwo. Co prawda już król Jan Kazimierz w 1658 roku zatwierdził ustawę dla cechu teszarskiego, czyli stolarskiego, jednak wówczas to rzemiosło nie dominowało wśród warsztatów swarzędzkich.

W 1890 roku stolarze swarzędzcy August i Józef Fietz jako pierwsi w Swarzędzu uruchomili maszyny parowe w swoim warsztacie stolarskim. Dwa lata później takie maszyny, wspomagające pracę stolarzy, wprowadził mistrz kołodziejski Teofil Hoffmann w zakładzie obróbki drewna, a następnie Antoni Tabaka. Zakład stolarski tego ostatniego stał się w okresie dwudziestolecia międzywojennego zaczątkiem dużej Fabryki Stołów i Krzesel, która, najpierw przejęta przez niemieckiego okupanta podczas II wojny światowej,

end to the town's prosperous development. Swarzędz was repeatedly ravaged by various marching armies, suffered from plundering as well as great fires (1656, 1704 and 1768) and the outbreaks of diseases (including cholera).

The end of the 18th century was marked by the partitioning of the Polish state and distribution of its lands between three neighbouring powers. For the Greater Poland region, including Swarzędz, this began the 125-year-period of Prussian slavery, combined with struggle for national and religious identity as well as defense against Germanization. After the end of World War I, in which the citizens of Swarzędz also took part as German subjects, and the successful Greater Poland uprising, the town finally found itself on the territory of Poland.

The 19th century was marked by the significant growth of craft, including carpentry and related branches, which replaced the declining drapery. King John Casimir II Vasa approved the act on joiners' guild, that is the carpenters' guild, already in 1658, however, at that time craft did not dominate Swarzędz-based workshops.

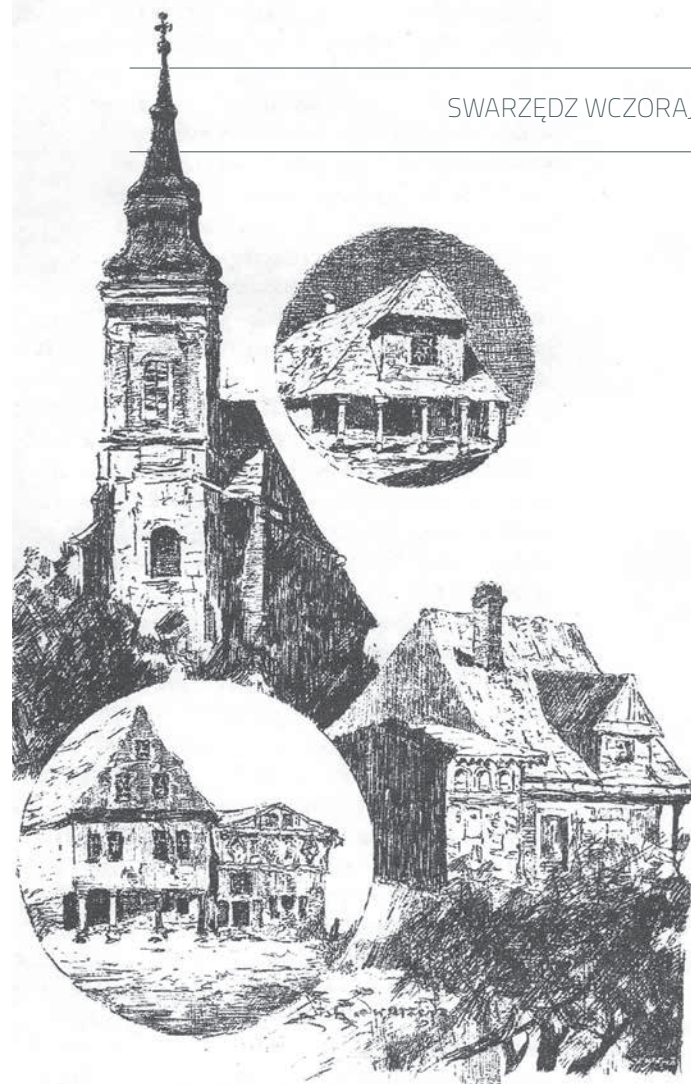
In 1890, two carpenters from Swarzędz, August and Joseph Fietz, were the first to run steam engines in their carpentry workshop in the town. Two years later, such machines, dedicated to facilitating the work of carpenters, were introduced by the wheelwrighting master Teofil Hoffmann at his wood-processing facility; his example was followed by Antoni Tabaka. During the interwar period, the latter's carpentry plant was

Einwohner (Leinwandmacher, Tuchmacher und Weber) mit dem Handwerk. Der schwedische Überfall und der darauffolgende nordische Krieg unterbrachen die günstige Entwicklung der Stadt. Swarzędz wurde von den Durchmärschen der Armeen von verschiedenen Ländern, Plünderungen und großen Bränden (1656, 1704 und 1768) sowie von Epidemien von Krankheiten (einschließlich Cholera) verwüstet.

Das Ende des XVIII. Jahrhunderts war gleichzusetzen mit dem Untergang des polnischen Staates und der Teilung seiner Ländereien zwischen drei benachbarten Mächten. Für Großpolen und Swarzędz war es der Beginn von 125 Jahren preußischer Sklaverei, der Kampf für die nationale und religiöse Identität, die Verteidigung gegen die Germanisierung. Nach dem Ende des I. Weltkriegs, an dem die Bürger von Swarzędz als deutsche Untertanen teilnahmen, sowie nach dem siegreichen großpolnischen Aufstand kehrte die Stadt nach Polen zurück.

Im XIX. Jahrhundert gab es eine bedeutende Entwicklung eines neuen Zweiges des Handwerks, d.h. des Tischlerhandwerks und verwandter Bereiche, die die rückläufige Tuchherstellung ersetzten. Der König Johann Kasimir beschloss bereits im Jahre 1658 ein Gesetz für die Schreinerzunft, aber damals dominierte dieses Handwerk nicht die Werkstätten in Swarzędz.

Im Jahre 1890 waren die Schreiner aus Swarzędz August und Józef Fietz die ersten in Swarzędz, die in ihren Werkstätten Dampfmaschinen starteten. Zwei Jahre später wurden solche Maschinen, die die Arbeit der Zimmerleute unterstützten, vom Stellmacher



▲ SWARZĘDZKIE BUDYNKI (M.IN. KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA)
- ILUSTRACJA Z CZASOPISMA „ŚWIATŁO. PISMO LUDOWE
ILUSTROWANE POŚWIĘCONE NAUCE I ROZRYWCE” Z 1893 R.

Buildings in Swarzędz (among others, St. Martin's Church) – illustration taken from 'Światło. Pismo Ludowe Ilustrowane Poświęcone Nauce i Rozrywce' from 1893 / Gebäude in Swarzędz (u. a. Kirche des Heiligen Martin) – Abbildung aus der Zeitschrift „Światło”. Illustrierte Volksschrift für Wissenschaft und Unterhaltung aus dem Jahre 1893

a po jej zakończeniu znacjonalizowana, weszła w skład Swarzędzkich Fabryk Mebli.

W 1922 r. reaktywowano cech stolarzy swarzędzkich. W 1934 r. cech zorganizował pierwsze swarzędzkie Targi Meblowe, które miały być sposobem na ożywienie zastoju w produkcji mebli w wyniku światowego kryzysu finansowego. Na potrzeby drugich Targów Meblowych w 1935 r. pobudowano pawilon wystawienniczy, a samą imprezę powtórzono jeszcze trzykrotnie. Odtąd aż do końca XX wieku Swarzędz kojarzony będzie właśnie ze stolarstwem i meblarstwem.

Wybuch II wojny światowej i okupacja niemiecka, to okres walki o przetrwanie narodowe i społeczne. Już w październiku 1939 r. rozstrzelano kilku mieszkańców Swarzędza za to, że bronili Ojczyzny próbując przeciwstawić się najeźdźcy hitlerowskiemu. Wiele rodzin zostało wysiedlonych do Generalnego Gubernatorstwa i uwięzionych w obozach koncentracyjnych, wiele osób przeszło przez katorgę Fortu VII w Poznaniu (zamęczony został tutaj m.in. Stanisław Kwaśniewski – powstaniec wielkopolski). W Buchenwaldzie zginął długoletni burmistrz miasta Tadeusz Staniewski. W Bydgoszczy rozstrzelano swarzędzkiego proboszcza ks. Stanisława Koźlika. Podczas wojny zamknięto kościół parafialny i przekształcono go na magazyn mebli. Zniszczono cmentarz żydowski, a w samym mieście utworzono obóz niewolniczej pracy dla Żydów, wykorzystując ich do prac przy budowie drugiego toru kolejowego na trasie Poznań – Warszawa. Nieznana jest liczba ofiar tego obozu. Wszystkie zakłady rze-

developed into the large Table and Chair Factory that, having nationalised after World War I, became part of the Swarzędzkie Furniture Manufacturing Plants.

The guild of Swarzędz-based carpenters was reactivated in 1922. In 1934, the guild organised the first Furniture Fair in Swarzędz, which aimed at ending the standstill in furniture production caused by the world financial crisis. An exhibition pavilion was erected for the second Furniture Fair, and the event was organised three more times afterwards. Since then, Swarzędz had been associated with carpentry and furniture making up until the end of the 20th century.

The outbreak of World War II, and the Nazi occupation of Poland, meant the beginning of arduous fight for social and national survival. In October 1939, several citizens of Swarzędz were executed by firing squad for defending their homeland and attempting to fight back the German invader. A large number of families were deported to the General Government and many people experienced the ordeal of Fort VII (amongst others, Stanisław Kwaśniewski, one of Greater Poland insurgents, died here) and concentration camps. Tadeusz Staniewski, the long-term mayor of Swarzędz, died in Buchenwald. Father Stanisław Koźlik, the parson from Swarzędz, was executed by firing squad in Bydgoszcz. The parish church was closed and transformed into a furniture storage. The Jewish cemetery was destroyed, and a labour camp for Jews was established in the town itself. Jews worked on the construction of the second railway track on the Warsaw-Poznań route.

Teofil Hoffmann in der Holzverarbeitungsfabrik und dann von Antoni Tabaka eingeführt. Der Betrieb des Letzteren war der Anfang der großen Fabrik der Tische und Stühle in der Zwischenkriegszeit, die nach dem Zweiten Weltkrieg ein Teil der Swarzędz-Möbelfabrik wurde.

Im Jahre 1922 wurde die Zunft der Schreiner von Swarzędz reaktiviert. Im Jahre 1934 organisierte die Zunft von Swarzędz die erste Möbelmesse, die die Stagnation in der Herstellung von Möbeln als Folge der globalen Finanzkrise beleben sollte. Für die Bedürfnisse der zweiten Möbelmesse im Jahre 1935 wurde der Ausstellungspavillon gebaut, und die Veranstaltung selbst wurde dreimal wiederholt. Von dieser Zeit bis zum Ende des 20. Jahrhunderts wurde Swarzędz mit Tischlerei und Möbeln assoziiert.

Der Ausbruch des II. Weltkriegs und die Besatzung war eine Zeit des Kampfes für das nationale und soziale Überleben. Bereits im Oktober 1939 wurden mehrere Einwohner von Swarzędz erschossen, weil sie ihre Heimat verteidigten und versuchten, den Nazi-Angreifern Widerstand zu leisten. Viele Familien wurden in das Generalgouvernement verlegt, viele Menschen erlebten die Folter von Fort VII (Stanisław Kwaśniewski – der Teilnehmer des großpolnischen Aufstandes starb hier) und Konzentrationslager. In Buchenwald starb Tadeusz Staniewski, langjähriger Bürgermeister der Stadt. In Bydgoszcz wurde der Priester von Swarzędz, Stanisław Koźlik, erschossen. Die Pfarrkirche wurde geschlossen und in ein Möbelhaus umgewandelt. Der jüdische Friedhof wurde



▲ TABLICA PAMIĄTKOWA NA RYNKU POŚWIĘCONA SWARZĘDZKIM POWSTAŃCOM WIELKOPOLSKIM, fot. M. Młodziński

Commemorative plaque on the town market dedicated to Greater Poland Insurgents from Swarzędz / Gedenktafel auf dem Markt für die Posener Aufständischen aus Swarzędz



▲ 16 LUTEGO 1919 R. – POWSTANIE WIELKOPOLSKIE – UROCZYSTA PRZYSIĘGA STRAŻY LUDOWEJ NA RYNKU W SWARZĘDZU

16th February 1919 – Greater Poland Uprising – the solemn oath sworn by the People's Guard on the market in Swarzedz / 16. Februar 1919 – Posener Aufstand – Ein feierlicher Eid der Volkswache auf dem Markt in Swarzędz

mieślnicze odebrano Polakom i przekazano Niemcom lub oddano w zarząd władz okupacyjnych. Wzdłuż ulicy św. Marcina ulokowano duży obóz Arbeitsdienstu (jego pozostałości w postaci niektórych drewnianych budynków przetrwały do dziś).

W styczniu 1945 roku do miasta wkroczyły oddziały Armii Czerwonej, a miasto przez kilka miesięcy stało się zapleczem wojskowym dla Rosjan w walkach o Poznań i Cytadelę. W budynku Szkoły Podstawowej nr 1, ratuszu i kilku kamienicach ulokowano duży szpital polowy, a na rynku i pobliskich uliczkach chowano żołnierzy poległych bezpośrednio w czasie walk i zmarłych w szpitalach. Jeszcze przez wiele lat miasto borykało się ze skutkami czasu wojny i niemieckiej okupacji oraz pierwszych miesięcy po wyzwoleniu.

Znaczącym impulsem w rozwoju miasta było powstanie Swarzędzkich Fabryk Mebli – jako miejsca pracy dla wielu swarzędzan, a także powstanie spółdzielni mieszkaniowej. Osiedla mieszkaniowe są dzisiaj ważnym elementem pejzażu współczesnego Swarzędza. Budowa kilkukondygnacyjnych bloków mieszkalnych przez spółdzielnię była, od lat sześćdziesiątych XX wieku, odpowiedzią na potrzeby lokalowe najpierw pracowników miejscowych zakładów pracy, mieszkańców miasta, później także osób spoza Swarzędza. Swarzędz zyskał więc nowych mieszkańców. W kolejnych latach, w północnej części miasta pojawiły się domy na os. Żygmunta III Wazy i Władysława IV, następnie na os. Dąbrowszczaków, Czwartaków, Kościuszkowców i przy ul. Gryniów, a także na południu Swarzędza,

All the craft businesses were taken from Poles and either given to Germans or submitted to the occupant's authority. A large Reich Labour Service camp was located along Świętego Marcina Street (its remains in the form of several wooden buildings are there to this very day).

In January 1945, the troops of the Red Army entered the town, which served as a rear area for Russians during their Battle of Poznań, and for the Citadel in particular. The building of Primary School No. 1 hosted a large field hospital, while the town market and its adjacent streets became the burial place for soldiers killed directly during the fighting and those who died in hospital. For many years, the town dealt with the severe consequences of both war and German occupation as well as of the first months after liberation.

A major impulse propelling the town's development was the establishment of Swarzędz Furniture Manufacturing Plants, an employer of many citizens, and the launch of a housing cooperative. Nowadays, housing estates are an essential element of the landscape of contemporary Swarzędz. The construction of high rise residential blocks by cooperative property launched in the 1960s was a response to the local needs, firstly of employees working in local establishments, then the residents of the town, and later also of people from outside of Swarzędz. Hence, the town gained new residents. In subsequent years, the northern part of Swarzędz saw the construction of houses in Sigismund III Vasa and Ladislaus IV Housing Estates,

zestört, und in der Stadt selbst wurde ein jüdisches Arbeitslager eingerichtet, wobei die Juden für den Bau einer zweiten Eisenbahnstrecke auf der Strecke Poznań-Warschau eingesetzt wurden. Handwerksbetriebe wurden den Polen entzogen und den Deutschen oder der Verwaltung der Besatzungsbehörden übergeben. Entlang der St. Martin-Straße befand sich ein großes Arbeitsdienstlager (seine Überreste blieben bis heute in Form einiger Holzbauten erhalten).

Im Januar 1945 drangen die Truppen der Roten Armee in die Stadt ein, und diese wurde für mehrere Monate zum Militärstützpunkt der Russen während den Kämpfen um Poznań und Cytadela. Ein großes Feldkrankenhaus befand sich im Gebäude der Grundschule Nr. 1, Soldaten wurden direkt während der Kämpfe getötet, und diejenigen, die im Krankenhaus starben, wurden auf dem Marktplatz und den nahen gelegenen Straßen begraben. Viele Jahre lang kämpfte die Stadt mit den Auswirkungen des Krieges und der deutschen Besatzung und den ersten Monaten nach der Befreiung.

Ein bedeutender Impuls für die Entwicklung der Stadt war die Schaffung der Möbelfabrik in Swarzędz – als Arbeitsplatz für viele Einwohner von Swarzędz und als eine Genossenschaft für den Wohnungsbau. Diese Wohnsiedlungen sind heute ein wichtiges Element der zeitgenössischen Landschaft von Swarzędz. Der Bau von mehrstöckigen Mehrfamilienhäusern durch genossenschaftlichen Besitz war seit den sechziger Jahren des zwanzigsten Jahrhunderts die Antwort auf die Wohnbedürfnisse von lokalen Mitarbeitern der

na os. Raczyńskiego, Cegielskiego, Działyńskiego i Mielżyńskiego. Spółdzielcze budownictwo mieszkaniowe spowodowało, że liczba mieszkańców miasta w krótkim czasie znacznie się powiększyła. Tym samym zrodziły się problemy podobne do tych w dużych miastach: nowe miejsca pracy, odpowiednia komunikacja, szkoły i przedszkola itp.

Dzisiejszy Swarzędz to tętniące życiem miasto, przyjazne mieszkańcom i przedsiębiorcom. W 2005 roku decyzją Rady Miejskiej Swarzędza na terenach przemysłowych w okolicy ulicy Rabowickiej utworzona została Specjalna Strefa Ekonomiczna działająca jako podstrefa Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Swarzędzka podstrefa ma obszar ok. 80 ha. Miasto posiada także własną komunikację autobusową, ułatwiającą poruszanie się po terenie gminy, dającą także doskonałe połączenie z Poznaniem.

Bardzo ciekawa jest też miejska oferta kulturalna. Na stałe do kalendarza imprez wpisały się takie wydarzenia kulturalne jak międzynarodowy Przegląd Orkiestr Dętych czy Światowy Przegląd Folkloru – Integracje. Także inne imprezy przyciągają wielu odbiorców również z okolicznych miast (np. koncerty z okazji Dni Swarzędza, Józefinki, Eko-Babie Lato, Miodowe Lato w Skansenie, Diecezjalny Przegląd Piosenki Osób Niepełnosprawnych). Plenerowa Scena nad Jeziorem w Swarzędzu oraz nowoczesna Swarzędzka Sala Koncertowa w Zalasewie zapraszają na spektakle muzyczne i teatralne oraz występy kabaretowe.

followed by Dąbrowszczacy, Czwartacy, Kościuszkowcy and Gryniów Streets, and then in the southern part of the town, namely: Raczynski, Cegielski, Działyński and Mielżyński Housing Estates. Due to cooperative house-building, the population of the town has grown significantly in a very short period of time, and thus the same problems like in case of larger cities, namely: jobs and the economy, proper transport, schools and nursery schools etc., arose.

Today Swarzedz is a town which is vibrant and friendly towards both residents and entrepreneurs. In 2005, by decision of the Town Council, a Special Economic Zone was established on the industrial areas adjacent to Rabowicka Street. The SSE acts as a sub-zone of the Kostrzyn-Słubice Special Economic Zone. The sub-zone in Swarzędz occupies an area of approximately 80 ha. The town also has its own bus services, which make it easier to move throughout the commune, and also provide perfect transport links with Poznań.

The urban cultural offer of Swarzędz is also very interesting. The town's calendar of events includes recurring initiatives such as the international Brass Orchestra Festival and the World Review of Folklore 'Integration'. Furthermore, there are other events which entice residents from neighbouring cities (including Honey Summer, Diocesan Review of Songs of Disabled Persons, concerts on the occasion of the Days of Swarzędz, Józefinki, Eko-Babie Lato etc.). The Open-air Stage by the Lake and the modern Swarzędz

ersten Fabriken, die Bewohner der Stadt und später auch Menschen außerhalb von Swarzędz. Swarzędz gewann daher neue Einwohner. In den folgenden Jahren entstanden im nördlichen Teil der Stadt neue Häuser: erst in den Siedlungen Zygmunt III. Waza und Władysław IV. und danach in den Siedlungen Dąbrowszczaków, Czwartaków, Kościuszkowców sowie in der Gryniów-Str., dann auch im Süden von Swarzędz, in den Siedlungen mit folgenden Namen Raczyńskiego, Cegielskiego, Działyńskiego und Mielżyńskiego. Genossenschaftswohnungen haben dazu geführt, dass die Zahl der Stadtbewohner in kurzer Zeit deutlich stieg und damit Probleme entstanden, die denen in Großstädten ähneln: neue Arbeitsplätze und Wirtschaft, angemessene Kommunikation, Schulen und Kindergärten usw.

Heute ist Swarzędz eine lebhafte Stadt, freundlich sowohl für Einwohner als auch für Unternehmer. Im Jahre 2005 wurde nach der Entscheidung des Stadtrats von Swarzędz im Industriegebiet rund um die Rabowicka-Str. die Sonderwirtschaftszone als Untergebiet der Sonderwirtschaftszone von Kostrzyn und Słubice gegründet. Dieses Untergebiet hat eine Fläche von etwa 80 ha. Die Stadt verfügt auch über eine eigene Busverbindung, die es erleichtert, sich in der Gemeinde zu bewegen und die eine perfekte Verbindung nach Poznań herstellt.

Sehr interessant ist auch das städtische Kulturangebot. Kulturveranstaltungen wie das Internationale Konzert der Blaskapellen und das Internationale Folklofestival „Integrationen“ gingen permanent in den Veranstal-

W pejzaż kulturalny miasta wpisały się Swarzędzka Orkiestra Dęta oraz Swarzędzka Orkiestra Flażoletowa, której twórca Wojciech Wietrzyński zapoczątkował ruch flażoletowy w całej Polsce, a także Chór Akord działający przy Cechu Stolarzy Swarzędzkich. W jubileuszowym roku 380-lecia lokacji miasta utworzono, w budynku po dawnej remizie Ochotniczej Straży Pożarnej przy ul. Bramkowej, Swarzędzkie Centrum Historii i Sztuki, pielęgnujące i przybliżające zainteresowanym m.in. historię miasta.

Ze względu na stały rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej miasto uzyskało kilkakrotnie tytuł Sportowej Gminy. Powstały liczne ścieżki rowerowe, boiska, place zabaw i plenerowe siłownie. Na zainteresowanych czekają: nowoczesny stadion miejski, skatepark, pływalnia Wodny Raj, korty tenisowe, hala sportowa i sztuczne lodowisko. Młodzi zawodnicy, nawiązując do chlubnych tradycji swarzędzkiego klubu sportowego „Unia”, trenują w wielu klubach sportowych, otrzymując za wyniki nagrody i stypendia sportowe fundowane z budżetu miasta. W kalendarz imprez sportowych wpisały się także biegi masowe, w tym „10 km Szpot Swarzędz” oraz „Półmaraton Szpot Swarzędz”. W 2018 roku fragment alei spacerowej i rowerowej nad Jeziorem Swarzędzkim nazwano imieniem artysty fotografika Henryka Błachnio, autora pięknego albumu „Swarzędz i okolice”.

Wędrując ulicami miasta odnajdujemy ślady dawnych wydarzeń i pamiątek po ludziach, których już nie ma. Punk-

Concert Hall invite to attend musical and theatrical spectacles as well as cabaret performances. The town's cultural landscape includes the Swarzędz Brass Band and Swarzędz Flageolet Band, whose founder, Wojciech Wietrzyński, sparked a nationwide flageolet movement, as well as the Akord choir operating under the auspices of the Carpenters' Guild. On the town's 380th anniversary, the Swarzędz Centre of History and Arts was opened in the former volunteer fire brigade building in Bramkova Street, adapted for its new social function. The centre's objective is to take care of and promote the history of the town.

The town has been recognised as Sports Commune on numerous occasions. This is an honour well deserved, because the town's authorities focus on the development of sports and recreational infrastructure. Numerous cycle paths, pitches, playgrounds and outdoor gyms have been developed throughout the years. Persons interested in such activities may enjoy the modern urban stadium, skate park, Wodny Raj swimming-pool, tennis courts, sports hall and an artificial ice rink. Young athletes, continuing the praiseworthy tradition of Swarzędz sports club 'Unia', can train in many sports clubs and receive sports awards and scholarships funded by the town budget. The town's calendar of sports events includes mass runs, including the 'Swarzędz Szpot Half-Marathon'. In 2018, a fragment of the walking and bicycle avenue by Swarzędz Lake was named after the fine-art photographer Henryk Blachnio, the author of the beautiful album entitled 'Swarzędz and adjacent areas'.

tungskalender ein. Auch andere Ereignisse locken viele Interessenten aus den umliegenden Städten (z.B. Honigsommer, Konzerte, an denen Behinderte teilnehmen, Konzerte anlässlich der Tage von Swarzędz, Józefinki, Nachsommer, etc.). Die Freilichtszene am See und der moderne Konzertsaal von Swarzędz laden zu musikalischen Abenden und Theateraufführungen sowie Kabarettshows ein. In die Kulturlandschaft der Stadt Swarzędz trugen sich die Blaskapelle und das Flageolett-Orchester von Swarzędz ein, deren Regisseur Wojciech Wietrzyński die Flageolett-Bewegung in Polen einführte, sowie das Chor Akord in der Zunft der Schreiner. Im Jubiläumsjahr des 380. Geburtstages der Stadt wurde in der ehemaligen Feuerwache der Freiwilligen Feuerwehr (das an seine neue soziale Funktion angepasst wurde) an der Bramkova-Str. das Swarzędz Zentrum für Geschichte und Kunst eröffnet, das den Interessierten die Geschichte der Stadt näherbringen soll.

Die Stadt wurde mehrmals mit dem Titel der Sportgemeinschaft ausgezeichnet. Es ist eine verdiente Auszeichnung, denn die Stadtbehörden kümmern sich um die Entwicklung der Sport- und Erholungsinfrastruktur. Es wurden zahlreiche Radwege, Spielplätze und Fitness-Studios im Freien geschaffen. Auf Interessierte warten: ein modernes Stadtstadion, ein Skatepark, ein Schwimmbad „Wodny Raj“, Tennisplätze, eine Sporthalle und eine Kunsteisbahn. Jungen Spielern, die auf die glorreiche Tradition des Sportvereins „Unia“ in einer Reihe von Sportvereinen Swarzędz Bezug nehmen, werden Auszeichnungen für Leistung und Sport-Stipendien ausgegeben, die aus dem städtischen Budget finanziert werden. Sport-

tem centralnym miasta jest rynek z ratuszem. Początkowo ratusz był zwykłym domem drewnianym, by w 1860 roku stać się jednopiętrowym budynkiem murowanym, a dopiero ok. 1940 r. zyskać dodatkowo drugie piętro. Rynek to ważne miejsce w przestrzeni społecznej, miejsce, gdzie odbywają się ważne wydarzenia kulturalne, uroczystości o charakterze oficjalnym, szczególnie ze względu na to, że w jego obrębie znajdują się m.in.: obelisk z tablicą poświęcony bohaterom poległym za wolność i Ojczyznę; tablica upamiętniająca powstańców wielkopolskich – ochotników ze Swarzędza; kamień z tablicą przypominającą obchody 350-lecia miasta oraz tablica informująca o partnerskiej współpracy Swarzędza z niemieckimi miastami Ronnenbergiem i Ronneburgiem oraz francuskim Duclair. W 2014 roku po stronie wschodniej rynku odsłonięto pomnik Augusta Cieszkowskiego, filozofa i polityka z pobliskiej Wierzenicy, w 200-lecie jego urodzin. W 2015 roku na budynku przy ul. Kilińskiego została umieszczona tablica upamiętniająca wybitnego podróżnika Aleksandra Dobę, honorowego obywatela Miasta i Gminy Swarzędz, człowieka, który trzykrotnie samotnie przepłynął kajakiem Ocean Atlantycki.

Godnym uwagi obiektem w mieście jest kościół pw. św. Marcina, położony na wzgórzu nad Jeziorem Swarzędzkim. Kościół i jego otoczenie to najstarsza część miasta. Wielowiekowa, wielokrotnie remontowana i przebudowywana świątynia, nie jest cennym zabytkiem architektonicznym. Jednak na przestrzeni wieków była zawsze miejscem ważnym, elementem integrującym Polaków i wspomagającym ich w walce

Upon exploring the streets of the town, we find the traces of past events and memorabilia of people who have long passed away. The central point of the town is its market with the town hall. At first, the town hall was a modest wooden house but in 1860 it became a one-storey brick building. Around 1940, it was extended by adding another storey. The market is an important place within the town's social space as it serves as the location of important cultural events and official ceremonies, in particular, due to the fact that there are: an obelisk with a commemorative plaque devoted to the heroes who died defending their Homeland, a plaque commemorating Greater Poland insurgents, volunteers from Swarzędz, a stone with a plaque commemorating the celebrations of the town's 350th anniversary and a plaque indicating the partnership cooperation with the German towns of Ronnenberg and Ronneburg as well as the French town of Duclair. In 2014, the monument to August Cieszkowski, philosopher and politician hailing from nearby Wierzenica, was unveiled on the east side of the market so as to commemorate the 200th anniversary of his birth. The building in Kilińskiego Street is adorned with a commemorative plaque of Aleksander Doba, the honorary citizen of the Town and Commune of Swarzędz (2015), a famous traveler, sailor, owner of the title 'Adventurer of the Year', granted in 2014 by the readers of National Geographic, and a man who sailed across the Atlantic Ocean on his own.

veranstaltungen, wie „10-Kilometer-Lauf Swarzędz Szpot“ und „Halbmarathon Swarzędz Szpot“, wurden ebenfalls in den Veranstaltungskalender aufgenommen. 2018 wurde ein Teil eines Fußgänger- und Radweges am Swarzędzki-See nach dem Fotografen Henryk Błachnio genannt, der Autor des schönen Albums namens „Swarzędz und Umgebung“.

Wenn wir durch die Straßen der Stadt wandern, finden wir die Spuren vergangener Ereignisse und Erinnerungsstücke der Menschen, die nicht mehr existieren. Der zentrale Punkt der Stadt ist der Marktplatz mit dem Rathausgebäude. Ursprünglich war das Rathaus ein gewöhnliches Holzhaus, 1860 wurde es zu einem einstöckigen Backsteingebäude und erst um 1940 bekam es einen zusätzlichen zweiten Stock. Der Markt ist ein wichtiger Ort im sozialen Raum, ein Ort, wo wichtige kulturelle Veranstaltungen, Feiern mit offiziellem Charakter stattfinden, vor allem aufgrund der Tatsache, dass es in der Nähe u.a. ein Obelisk mit einer Gedenktafel gibt, die den Helden aus Swarzędz gewidmet ist, die für die Verteidigung der Heimat ihr Leben ließen; ein Stein mit einer Gedenktafel zur Feier des 350. Jahrestages der Stadt und eine Gedenktafel, die über die Partnerschaft mit den deutschen Städten Ronnenberg und Ronneburg sowie der französischen Stadt Duclair informiert. Im Jahre 2014 wurde auf der östlichen Seite des Marktes ein Denkmal zu Ehren von August Cieszkowski enthüllt, des Philosophen und Politikers aus der nahe gelegenen Stadt Wierzenica, zum 200. Jahrestag seiner Geburt. Auf dem Gebäude in der Kiliński-Str. hängt die Gedenktafel, die an Alek-



◀ POCZTÓWKA ZE SWARZĘDZA Z OK. 1900 R. – KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA
Postcard from Swarzędz, 1900 – St. Martin's Church

Postkarte aus Swarzędz um 1900 – Kirche des Heiligen Martin

► POCZTÓWKA ZE SWARZĘDZA Z PIECZĄTKĄ LAZARETU, WYSŁANA W 1915 R.

Postcard from Swarzędz with the stamp of military hospital, sent in 1915 / Postkarte aus Swarzędz mit dem Stempel Lazarett, gesendet im Jahre 1915





▲ POCZTÓWKA 4-OBRAZKOWA ZE SWARZĘDZA Z OK. 1912 R. – KURORT MARCO, DWORZEC KOLEJOWY, SZKOŁA KATOLICKA, RATUSZ

4-picture postcard from Swarzędz, from circa 1912 – Marco Resort, Railway Station, Catholic school, Town Hall / 4-Bilder-Postkarte aus Swarzędz um 1912 – Kurort Marco, Bahnhof, Katholische Schule, Rathaus

z germanizacją. Wnętrze kościoła ozdobione jest freskami ściennymi z lat sześćdziesiątych XX wieku, wykonanych przez Józefa i Łucję Ożminów. W pobliżu prezbiterium umieszczona jest XVII-wieczna swarzędzka pieta, a wewnątrz południowo-zachodniej kruchty – marmurowe epitafium kanonika Łukasza Zgierskiego. Przed kościołem znajduje się współczesna tablica poświęcona dzieciom, uczestnikom strajku szkolnego z lat 1906-1907 w obronie języka polskiego. W pobliżu kościoła stoi budynek pierwszej swarzędzkiej szkoły, która w tym miejscu istnieje już od 1834 roku. Na obecnym Placu Niezłomnych wyeksponowano fragment podziemnych pozostałości z dawnego zboru protestanckiego, zaś przy ul. Piaski, na dawnym cmentarzu ewangelickim, umieszczona jest tablica przypominająca dawnych mieszkańców miasta wyznania ewangelicko-augsburskiego. Martyrologię społeczności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej przypomina tablica na odnowionym budynku dworca kolejowego.

Na północ od kościoła pw. św. Marcina, przy ul. Zamkowej, w dużym parku, znajduje się dawny dworek właścicieli swarzędzkiego folwarku i jeziora, należący od połowy XIX wieku do rodziny Hoffmeyerów (obecnie przedszkole). W kierunku zachodnim, niedaleko Jeziora Swarzędzkiego, znajduje się Dom Akcji Katolickiej im. Jana Pawła II, dawny budynek z przełomu XIX i XX wieku bardzo popularnego wtedy Domu Zdrojowego Hermanna Marco, zwanego „Livadią”. Do Kurorthaus-u, jak określali niekiedy to miejsce

Also noteworthy is Saint Martin's Church, located on a hill above Swarzędz Lake. The temple and its surroundings constitute the oldest part of the town. It has been renovated and rebuilt on numerous occasions, thus it is not valuable from the architectural point of view. Nonetheless, it has ever since been an important place, an element that integrated Poles and supported them in their struggle against Germanization. The interior of the church is decorated with wall frescoes from the 1960s, the work of Józef and Łucja Ożmin. In the vicinity of the presbytery, one can find a seventeenth-century Swarzędz Pieta, while inside the south-western church-porch a marble epitaph of canon Łukasz Zgierski. In front of the church, there is a contemporary plaque dedicated to children who were participants in the school strike from the years 1906-1907 defending the Polish language. In the vicinity of the church, there is the building of the first Swarzędz school that has been standing there since 1834. Current Niezłomnych Square ('niezłomni' is the Polish word for 'the unbroken') is the venue of the exhibition of a fragment of the underground remains of a former Protestant temple. In Dworcowa Street, on the former Evangelical cemetery, one can find a commemorative plaque dedicated to the town's residents of the Evangelical-Augsburg denomination. The martyrdom of the Jewish community during the Nazi occupation is commemorated with a plaque in the renewed railway station building.

sander Doba erinnert, dem Ehrenbürger der Stadt und Gemeinde Swarzędz (2015), Reiser, Seemann, der im Jahre 2014 von den Lesern der Zeitschrift „National Geographic“ mit dem Titel „Traveller des Jahres“ ausgezeichnet wurde, der Mann, der den Atlantik dreimal allein mit dem Kanu überquerte.

Ein bemerkenswertes Objekt in der Stadt ist die Kirche des Heiligen Martin auf einem Hügel am See Swarzędz. Der Tempel und seine Umgebung sind der älteste Teil der Stadt. Mehrmals renoviert und umgebaut, ist es kein wertvolles architektonisches Denkmal. Im Laufe der Jahrhunderte war es jedoch immer wieder ein wichtiger Ort, ein Element, das die Polen verinnerlicht haben und sie im Kampf gegen die Germanisierung unterstützte. Das Innere der Kirche ist mit Fresken aus den sechziger Jahren des XX. Jahrhunderts geschmückt, die von Józef und Łucja Ożmin stammen. In der Nähe des Presbyteriums befindet sich eine Pieta aus dem XVII. Jahrhundert und im Innenraum der südwestlichen Vorhalle ein Epitaph vom Priester Łukasz Zgierski. Vor der Kirche befindet sich eine zeitgenössische Gedenktafel für Kinder, Teilnehmer des Schulstreiks von 1906-1907 zur Verteidigung der polnischen Sprache. In der Nähe der Kirche steht das Gebäude der ersten Schule in Swarzędz, die hier seit 1834 existiert. Auf dem Platz der Standhaften („Plac Niezłomnych“) wurde ein Fragment der unterirdischen Überreste der ehemaligen protestantischen Kirche ausgestellt und in der Dworcowa-Str., auf dem ehemaligen evangelischen Friedhof, befindet sich eine

Niemcy, przyjeżdżały liczne wycieczki mieszkańców Poznania, wykorzystując dobre połączenie kolejowe ze Swarzędzem, by na miejscu skorzystać z przejażdżki łodzią po jeziorze, z dobrej kuchni w restauracji, z sali bankietowej, w której raz w miesiącu gościł kinematograf z filmem, a także by podziwiać okazy zwierząt w małym prywatnym zoo.

Przy ul. Cieszkowskiego znajduje się pawilon meblowy Cechu Stolarzy Swarzędzkich wybudowany w 1935 r. jako pawilon wystawienniczy na drugie Targi Meblowe w Swarzędzu. Przed budynkiem usytuowano wielkie drewniane krzesło – znak rozpoznawczy swarzędzkiego meblarstwa. Po drugiej stronie ulicy stoi rzeźba autorstwa Ewy Wanat przedstawiająca postać św. Józefa, patrona stolarzy, który od 1996 roku – na mocy uchwały Rady Miejskiej i przy zgodzie władz kościelnych, został uznany także patronem Swarzędza.

Nad starszą częścią miasta góruje wieża ciśnień, która w dawnych latach dostarczała wodę do swarzędzkiej sieci wodociągowej. Jej bryła dominująca nad otoczeniem powoduje, że była i nadal jest stałym elementem zdjęć i pocztówek ze Swarzędza.

Atrakcją turystyczną jest Skansen i Muzeum Pszczelarstwa im. prof. Ryszarda Kosteckiego, mieszczący się przy ul. Poznańskiej. Muzeum jest częścią Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. Dokumentuje historię polskiego pszczelarstwa i bartnictwa, szczyty się

To the north of the Church, in a large park in Zamkowa Street, one can find the former manor of the owners of the Swarzędz grange and lake belonging from the 1850s to the Hoffmeyer family (nowadays, a nursery school). To the west of the church, near the lake, there is the John Paul II House of Catholic Action, the former building of the very popular Spa Building of Hermann Marco, called 'Livadia', from the 19th and 20th century. The Kurorthaus, as Germans called it, was visited by numerous trips of the residents of Poznań, who came here by means of a very convenient railway connection with Swarzędz and enjoyed boat rides on the lake, delicious meals in the restaurant, a banquet hall, visited once a month by a cinematographer, as well as admired the specimens of animals kept in a small private zoo.

In Cieszkowski Street, there is a furniture pavilion of the Swarzędz Carpenters' Guild, built in 1935 as an exhibition pavilion for the second edition of the Furniture Fair. In front of the building, there is an object in the form of the great wooden chair, a distinctive sign for those wishing to learn more about the current offer of Swarzędz carpenters. On the other side of the street, there is a sculpture by Ewa Wanat presenting St. Joseph, the patron saint of carpenters, and since 1996, pursuant to a resolution of the Town Council and the consent of the Catholic Church authorities, also the one of Swarzędz.

Gedenktafel, die an die ehemaligen Bewohner der Stadt der evangelisch-augsburgischen Konfession erinnert. An das Martyrium der jüdischen Gemeinde während der deutschen Besatzung erinnert eine Gedenktafel am renovierten Bahnhofsgebäude.

Nördlich der Kirche, in der Zamkowa-Str. befindet sich in einem großen Park ein ehemaliges Herrenhaus und der Farmbesitzer vom Swarzędz-See, das seit Mitte des XIX. Jahrhunderts im Besitz der Familie Hoffmeyer war (heute Kindergarten). Westlich der Kirche, in der Nähe des Sees, befindet sich das Haus der Katholischen Aktion von Jan Paweł II., ein ehemaliges Gebäude aus der Wende des 19. und Anfang des 20. Jahrhunderts, sehr beliebt im Kurhaus von HermannMarco, genannt „Livadia“. In Kurorthaus, wie dieser Ort von den Deutschen genannt wurde, kommen zahlreiche Reisende aus Poznań, die die gute Bahnverbindung mit Swarzędz nutzten, um hier Bootsfahrten auf dem See zu unternehmen, die gute Küche im Restaurant, Bankettsaal zu genießen, wo einmal im Monat ein Kinematograph einen Film zeigte, und auch um die Tiere in einem kleinen privaten Zoo zu bewundern.

In der Cieszkowski-Str. befindet sich ein Möbelpavillon der Zunft der Schreiner aus Swarzędz, gebaut im Jahre 1935, als Ausstellungspavillon für die zweite Möbelmesse. Vor dem Gebäude befindet sich ein Objekt in Form eines riesigen Holzstuhles – es ist das Markenzeichen für die Leute, die das aktuelle Angebot der Schreiner aus Swarzędz sehen wollen.



▲ POCZTÓWKĄ WIELOOBRAZKOWĄ ZE SWARZĘDZA Z OK. 1900 R. – KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, PANORAMA OD STRONY JEZIORA SWARZĘDZKIEGO, RATUSZ, DWÓRZEC KOLEJOWE, KOŚCIÓŁ KATOLICKI, ŁÓDŹ WYCIECZKOWA KUNEGUNDA

Multi-picture postcard from Swarzędz, from circa 1900 – Evangelical church, panorama from Swarzędz Lake, Town Hall, Railway Station, Catholic church, Kunegunda cruise boat / Mehrbild-Postkarte aus Swarzędz um 1900 – evangelische Kirche, Panorama von der Seite vom Swarzędz-See, Rathaus, Bahnhof, katholische Kirche, Ausflugsboot Kunegunda

16 LUTEGO 1919 R.
– POWSTANIE
WIELKOPOLSKIE
– POCZTY
SZTANDAROWE
PRZED RATUSZEM
POD CZAS UROCZYSTY
PRZYSIĘGI STRAŻY
LUDOWEJ

16th February 1919
– Greater Poland
Uprising – standard-
bearers in front of the
Town Hall during the
solemn oath sworn by
the People's Guard

16. Februar 1919
– Posener Aufstand –
Fahnenträger vor dem
Rathaus während des
feierlichen Eides der
Volkswache



► 16 LUTEGO 1919 R. – POWSTANIE WIELKOPOLSKIE – MSZA ŚWIĘTA ODPRAWIANA PRZES
KS. STEFANA BEISERTA NA RYNKU, NA KTÓREJ POŚWIĘCONO SZTANDAR STRAŻY LUDOWEJ

16th February 1919 – Greater Poland Uprising – Holy Mass celebrated on the town market
by Fr. Stefan Beisert, during which the standards of the People's Guard were hallowed / 16. Februar
1919 – Posener Aufstand – Messe, die vom Priester Stefan Beisert auf dem Marktplatz gehalten
wurde, wo die Fahne der Volkswache geweiht wurde



unikatową kolekcją uli i barci, organizuje wystawy
i spotkania z przyrodą. Obok muzeum znajduje się
tzw. Pałacyk pod Lipami, dawna siedziba właścicieli
Nowej Wsi.

Swarzędz to nie tylko zabytkowe gmachy i miejsca.
To także ludzie, którzy tutaj się urodzili i tutaj żyli.
W Swarzędzu, jeszcze w starym zamku urodziła się
Paulina z Lauczów Wilkońska (1809-1875), powieścio-
pisarka i pamiętnikarka, córka dzierżawcy Swarzędza,
żona znanego szczególnie w kręgach warszawskich
redaktora i autora popularnych „Ramot i ramotek
literackich”. W rodzinie dzierżawcy Nowej Wsi urodził
się Józef Rivoli (1838-1926), wybitny leśnik, długoletni
nadleśniczy w dobrach kórnickich, współzałożyciel Wy-
działu Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego.
W Uzarzewie urodził się znany, szczególnie wśród
Francuzów, malarz portrecista Zygmunt Myrton-
-Michalski (1864-1909). W Wierzenicy mieszkał
August Cieszkowski (1814-1894), filozof, działacz
polityczny i społeczny, współzałożyciel Towarzystwa
Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Z Gruszczyna pocho-
dził inżynier i konstruktor, rektor Politechniki War-
szawskiej i minister, profesor Wiesław Chrzanowski
(1880-1940). W Swarzędzu pochowany jest Henryk
Szuman (1822-1910), prawnik, działacz społeczny
i polityczny, poseł i przewodniczący Koła Polskiego
w parlamencie w Berlinie. Grób jego został zniszczony
przez młodzież hitlerowską już na początku okupacji.
Nie można zapomnieć także o żydowskim historyku

Above the town dominates the old water tower which
supplied the Swarzędz waterworks with water in the
past. The building rising above the surrounding areas
was, and still is, a recurring element of pictures and
souvenirs from Swarzędz.

An important showplace is the Ryszard Kostecki Open-
Air Museum of Beekeeping, located in Poznańska Street.
The museum is one of the branches of the National
Museum of Agriculture in Szreniawa. It documents
the history of Polish beekeeping and takes pride
in a unique collection of hives and wild beehives as
well as organizes exhibitions and meetings with
nature. Next to the Museum, there is the so-called
Palace under Limes, the former office of the owners
of Nowa Wieś.

Swarzędz offers not only historic buildings and places.
The town is also people who were born and lived
here. The old castle of Swarzędz was the birthplace
of Paulina Wilkońska (1809-1875), a novelist and
diarist, daughter of the lease-holder of Swarzędz
and the wife of the well-known editor and the author
of popular 'Ramoty i ramotki literackie'. Józef Rivoli
(1838-1926), an outstanding forester and the long-
term chief forester of Kórnickie estate, and the co-
founder of the Faculty of Forestry and Agriculture
at the University of Poznań, was born into the
family of the lease-holder of Nowa Wieś. Uzarzewo
is the birthplace of the famous, especially among the

Auf der anderen Straßenseite ist eine Skulptur von
Ewa Wanat zu sehen, die die Figur des Heiligen Józef
darstellt. Józef, der Patron der Zimmermänner und
seit 1996 – auf Beschluss des Stadtrates – auch der
Patron von Swarzędz.

Eine weitere Touristenattraktion ist das Museum in
Swarzędz und das Prof.-Ryszard-Kostecki-Imkerei-
museum, das sich in der Poznańska-Str. befindet.
Das Museum ist ein Teil des Nationalmuseums für die
Landwirtschaft und die Agrar- und Lebensmittelin-
dustrie in Szreniawa. Es dokumentiert die Geschichte
der polnischen Imkerei und Bienenzucht, verfügt über
eine einzigartige Sammlung von Bienenstöcken und
Beuten, organisiert Ausstellungen und Treffen in der
Natur. Neben dem Museum gibt es das sogenannte
Schlösschen unter den Linden, der ehemalige Sitz der
Besitzer von Nowa Wieś.

Swarzędz besteht nicht nur aus historischen Gebäu-
den und Orten, sondern auch aus Menschen, die hier
geboren wurden und lebten. In Swarzędz wurde noch
in der alten Burg Paulina von Lauczów Wilkońska
(1809-1875) geboren, Dichterin und Tagebuchschrei-
berin, Tochter des Mieters von Swarzędz, die Frau des
vor allem in den Kreisen von Warschau bekannten
Herausgebers und Autors der populären „Ramoty
i ramotki literackie”. In der Familie des Mieters von
Nowa Wieś wurde Joseph Rivoli (1838-1926) geboren,
ein hervorragender Forstwart, ein langjähriger Förster
in den Gebieten Kórnik, Mitbegründer der Fakultät für

i wydawcy prac o charakterze źródłowym Philippie Jaffe (1819-1870) urodzonym w Swarzędzu i o niemieckim generale Erichu Ludendorffie (1865-1937) urodzonym w pobliskiej Kruszwini.

Także poza miastem, na terenie gminy Swarzędz znajduje się wiele miejsc o znaczących walorach historycznych i kulturowych. Wymienić tutaj można dwie świątynie drewniane: w Uzarzewie i Wierzenicy znajdujące się na Szlaku Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonka. W gminie podziwiać można również zabytkowe obiekty architektury świeckiej: pałac w Uzarzewie, dwór Cieszkowski w Wierzenicy, dwór w Puszczykowie-Zaborzu, podcieniową chałupę w Wierzenicy oraz dobrze zachowaną dziewiętnastowieczną stodołę szachulcową w Gortatowie. W Uzarzewie, w pałacu rodziny Żychlińskich, dawnych właścicieli wsi, i w sąsiednim pawilonie znajduje się Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie z unikalnym zbiorem trofeów myśliwskich oraz eksponatów przyrodniczych. W okolicach Wierzenicy odnajdujemy ślady dawnego cmentarzyska z grobami ciałopalnymi i szkieletowymi zwanego Żalikiem, pod Uzarzewem zaś wczesnośredniowieczne grodzisko na wschodnim zboczu głębokiego, polodowcowego jaru.

Przez gminę przebiega wiele szlaków turystycznych: Cysterski Szlak Rowerowy, Szlak Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonka, szlak pielgrzymkowy – Droga św. Jakuba, oddana niedawno do użytku i poświęcona Droga Tajemnic Różańcowych (między

French, portrait painter Zygmunt Myrton-Michalski (1864-1909). August Cieszkowski, (1814-1894), a philosopher, political and social activist, the co-founder of the Poznań Society of Friends of Learning, lived in Wierzenica; professor Wiesław Chrzanowski (1880-1940), an engineer and constructor, the rector of the Warsaw University of Technology and Polish minister, hailed from Gruszczyń. Swarzędz is the burial place of Henryk Szuman (1822-1910), a lawyer, social and political activist, member and the head of the Polish Deputies’ Group) in the Berlin Parliament. His grave was destroyed by the Nazi youths early during the beginning of the occupation. One cannot forget about the Jewish historian and publisher of source works Philipp Jaffé (1819-1870), who was born in Swarzędz, or German general Erich Ludendorff (1865-1937), born in nearby Kruszwennia.

The area of Swarzędz commune includes an abundance of places with significant historical and cultural value. One can mention two wooden temples in Uzarzewo and Wierzenica, located on the so-called Wooden Church Route. One can also admire historical secular buildings: the palace in Uzarzewo, Cieszkowski manor in Wierzenica, the manor in Puszczykowo-Zaborze, the arcaded cottage in Wierzenica and the well-preserved 19th century half-timbered barn in Gortatowo. In Uzarzewo, the palace of the Żychliński family, the former owners of the village, and the adjacent pavilion host the Hunting Museum, part of the National Museum in Szreniawa.

Landwirtschaft und Forstwirtschaft an der Universität in Poznań. In Uzarzewo wurde ein vor allem bei Franzosen bekannter Maler, Zygmunt Myrton-Michalski, geboren (1864-1909). In Wierznica wohnte auch August Cieszkowski (1814-1894), Philosoph, politischer und sozialer Aktivist, Mitbegründer der Gesellschaft der Freunde der Wissenschaften in Poznań; aus Gruszczyń kam der Ingenieur und Designer, der künftige Rektor der technischen Universität in Warschau und der Minister, Professor Wiesław Chrzanowski (1880-1940). In Swarzędz wurde Henryk Szuman bestattet (1822-1910), Rechtsanwalt, sozialer und politischen Aktivist, Mitglied und Vorsitzender des polnischen Kreises im Parlament in Berlin. Sein Grab wurde zu Beginn der Besatzung durch die Hitlerjugend zerstört. Man kann und darf den jüdischen Historiker und Herausgeber von Arbeiten, Philipp Jaffe (1819-1870), geboren in Swarzędz und einen deutschen General, Erich Ludendorff (1865-1937), geboren in der Nähe von Kruszwennia, nicht vergessen.

In der Gemeinde Swarzędz gibt es auch eine Reihe von Orten mit bedeutenden historischen und kulturellen Vorzügen. Zwei hölzerne Tempel können hier erwähnt werden: in Uzarzewo und Wierzenica auf dem sogenannten Weg der Holzkirchen. In der Gemeinde kann man die historischen Gebäude der weltlichen Architektur bewundern: der Uzarzewo Palast, das Landgut der Familie Cieszkowski in Wierzenica, das Landgut in Puszczykowo-Zaborze, die Hütte in Wierzenica sowie die gut erhaltene Scheune in Gortatowo. Uzarzewo, im Palast der Familie Żychliński, den ehemaligen

Wierzenicą i Kicinem) oraz szlaki rowerowe i piesze łączące gminę Swarzędz z Puszczą Zielonką.

Urokliwe tereny doliny rzeki Cybiny wraz z Jeziołem Swarzędzkim to popularne miejsca licznie odwiedzane przez osoby lubiące aktywny wypoczynek oraz miłośników przyrody.

Gmina Swarzędz obejmuje dwadzieścia wsi sołectkich. Są to: Bogucin, Garby, Gortatowo, Gruszczyń, Janikowo Dolne (wraz z przysiółkiem Nowy Dwór), Janikowo Górne (wraz z zachodnią częścią Mechowa), Jasin, Karłowice, Kobylnica (wraz z Katarzynkami), Kruszwennia, Łowęcin, Paczkowo, Puszczykowo-Zaborze, Rabowice, Sarbinowo, Sokolniki Gwiazdowskie, Uzarzewo (wraz ze Świącinkiem), Wierzonka, Wierzenica (z częścią wschodnią Mechowa, Pawłówką i Augustówką) oraz Zalasewo.

In the areas in the vicinity of Wierzenica, we find the traces of an old cemetery with crematory and skeletal graves, named Żalik, while nearby Uzarzewo there is an early medieval fortification located at the east slope of a deep, post-glacial jar.

The commune offers many tourist trails: Cistercians’ Cycling Route, Wooden Churches Route around Zielonka Forest, the pilgrim trail, the Way of Saint James, the newly-completed and hallowed Route of Rosary Mysteries (between Wierzenica and Kicin) as well as a cycling route and foot paths linking Swarzędz with Zielonka Forest.

The captivating areas of the River Cybina valley, together with Swarzędz Lake, constitute a popular place frequented by the enthusiasts of active leisure time activities and nature lovers.

Swarzedz commune consists of 20 rural villages. These include: Bogucin, Garby, Gortatowo, Gruszczyń, Janikowo Dolne (together with Nowy Dwór hamlet), Janikowo Górne (with the western part of Mechowo), Jasin, Karłowice, Kobylnica (together with Katarzynki), Kruszwennia, Łowęcin, Paczkowo, Puszczykowo-Zaborze, Rabowice, Sarbinowo, Sokolniki Gwiazdowskie, Uzarzewo (together with Świącinek), Wierzonka, Wierzenica (with the eastern part of Mechowo, Pawłówek and Augustówka) and Zalasewo.

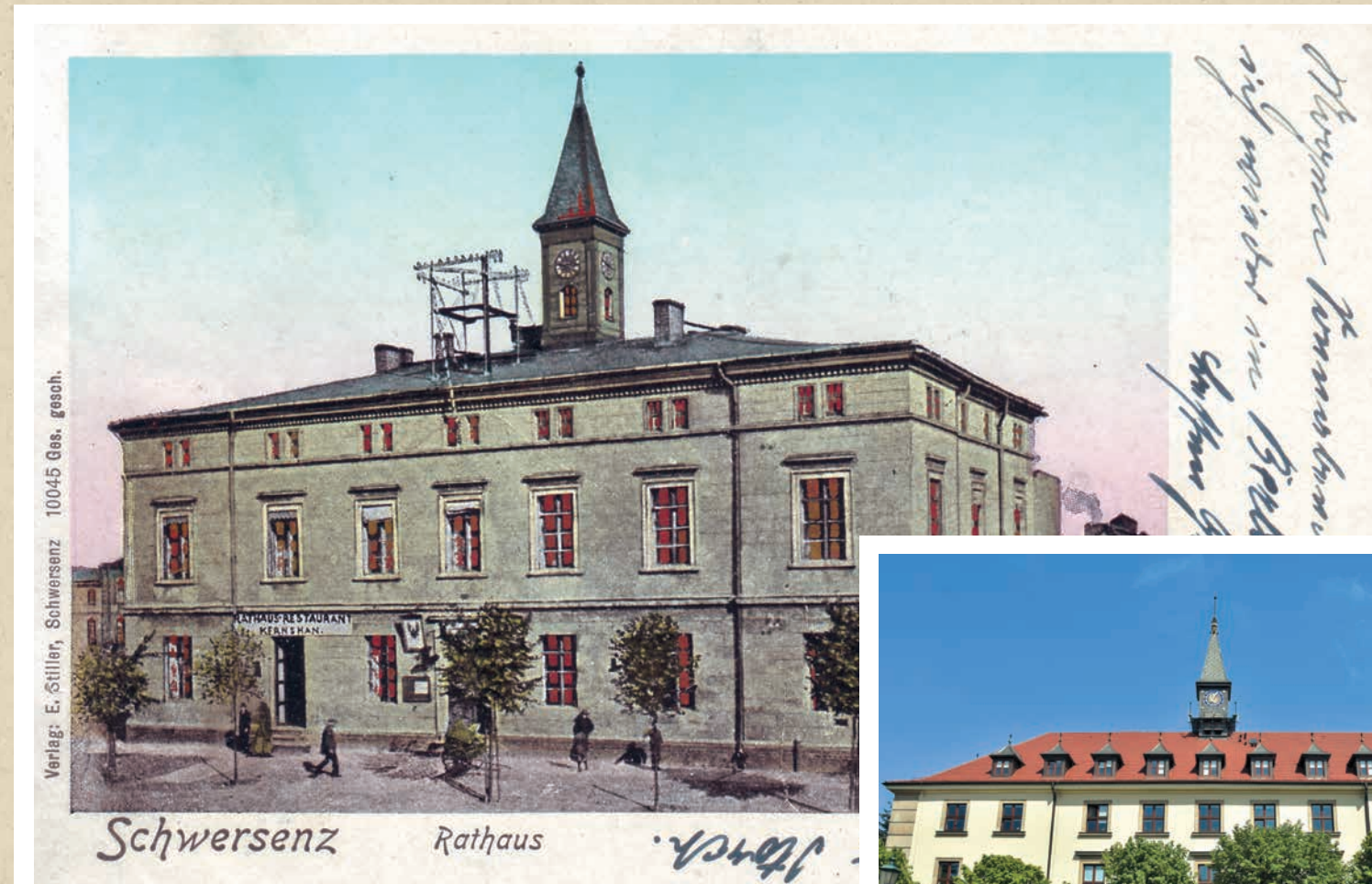
Besitzern des Dorfes, und im angrenzenden Pavillon befindet sich das Museum für Jägerei und Weidwerk, ein Teil des Nationalmuseums in Szreniawa.

In der Nähe von Wierzenica finden wir Spuren des alten Friedhofs mit den Gräbern, die als Żalik bezeichnet werden und unter Uzarzewo die frühmittelalterliche Siedlung am östlichen Abhang der tiefen Gletscherschlucht.

Durch die Gemeinde führen zahlreiche Wanderwege: der Zisterzienser Radweg, der Holzkirchenweg um den Zielonka- Urwald, der Pilgerweg – der so genannte Weg des Heiligen Jakobus, der neulich zur Benutzung freigegeben wurde und der sich den Mysterien des Rosenkranzes widmet (zwischen Wierzenica und Kicin), und Rad- und Wanderwege, die die Gemeinde Swarzędz mit dem Zielonka-Urwald verbinden.

Die reizvollen Gebiete des Cybina-Flusstals und der Swarzędz-See sind beliebte Orte, die von Menschen besucht werden, die aktive Erholung mögen und Naturliebhaber sind.

Die Gemeinde Swarzędz umfasst zwanzig ländliche Dörfer. Diese sind: Bogucin, Garby, Gortatowo, Gruszczyń, Janikowo Dolne (zusammen mit dem Weiler Nowy Dwór), Janikowo Górne (zusammen mit dem westlichen Teil von Mechowo), Jasin, Karłowice, Kobylnica (zusammen mit Katarzynki), Kruszwennia, Łowęcin, Paczkowo, Puszczykowo-Zaborze, Rabowice, Sarbinowo, Sokolniki Gwiazdowskie, Uzarzewo (zusammen mit Świącinek), Wierzonka, Wierzenica (mit dem östlichen Teil von Mechowo, Pawłówek und Augustówka) und Zalasewo.



▲ RATUSZ, OK. 1903 R.
Town Hall, circa 1903 / Rathaus, um 1903

► RATUSZ, 2018 R., fot. T. Rybarczyk
Town Hall, 2018 / Rathaus, 2018



▲ RATUSZ Z NIEISTNIEJĄCĄ OBECNIE CZĘŚCIĄ PARTEROWĄ, OK. 1909 R.
Town Hall, with the now defunct ground floor part, circa 1909 / Rathaus mit dem nicht mehr vorhandenen Parterre, um 1909

► RATUSZ, 2011 R., fot. B. Nawrocka
Town Hall, 2011 / Rathaus, 2011





▲ RATUSZ, RYNEK - WIDOK W KIERUNKU ULICY WRZESIŃSKIEJ, OK. 1930 R.

Town Hall and market – view in the direction of Wrzesińska Street, circa 1930 / Rathaus, Marktplatz – Aussicht in Richtung der Wrzesińska-Str., um 1930

► RATUSZ, RYNEK - WIDOK W KIERUNKU ULICY WRZESIŃSKIEJ, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Town Hall and market – view in the direction of Wrzesińska Street, 2018 / Rathaus, Marktplatz – Aussicht in Richtung der Wrzesińska-Str., 2018





▲ RATUSZ, RYNEK - WIDOK W KIERUNKU PLACU NIEZŁOMNYCH Z WIDOCZNYM KOŚCIOŁEM EWANGELICKIM, OK. 1901 R.

Town Hall and market – view in the direction of Niezłomnych Square, the Evangelical church visible, circa 1901 / Rathaus, Marktplatz – Aussicht in Richtung des Niezłomnych-Platzes mit der sichtbaren evangelischen Kirche, um 1901



▲ RATUSZ, RYNEK - WIDOK W KIERUNKU PLACU NIEZŁOMNYCH, 2018 R., fot. M. Młodziński

Town Hall and market – view in the direction of Niezłomnych Square, 2018 / Rathaus, Marktplatz – Aussicht in Richtung des Niezłomnych-Platzes, 2018



▲ RYNEK - STRONA PÓŁNOCNA, OK. 1906 R.
Market – the northern side, circa 1906 / Marktplatz – Nordseite, um 1906



▲ RYNEK - STRONA PÓŁNOCNA, 2018 R., fot. M. Młodziński
Market – the northern side, 2018 / Marktplatz – Nordseite, 2018



▲ RYNEK - STRONA PÓŁNOCNA, OK. 1918 R.

Market – the northern side, circa 1918 / Marktplatz – Nordseite, um 1918



▲ RYNEK - STRONA PÓŁNOCNA, 2017 R., fot. R. Błachnio

Market – the northern side, 2017 / Marktplatz – Nordseite, 2017



▲ RYNEK - WIDOK W KIERUNKU ULIC WARSZAWSKIEJ I BRAMKOWEJ, OK. 1916 R.

Market – view in the direction of Warszawska and Bramkowa Streets, circa 1916 / Marktplatz – Aussicht in Richtung Warszawska-Str. und Bramkowa-Str., um 1916



▲ RYNEK - WIDOK W KIERUNKU ULIC WARSZAWSKIEJ I BRAMKOWEJ, 2017 R., fot. W. Buczyński

Market – view in the direction of Warszawska and Bramkowa Streets, 2017 / Marktplatz – Aussicht in Richtung Warszawska-Str. und Bramkowa-Str., 2017



▲ WIDOK ULICY WRZESIŃSKIEJ Z RYNKU, OK. 1912 R.

View of Wrzesińska Street from the market, circa 1912 / Aussicht auf die Wrzesińska-Str. vom Marktplatz aus, um 1912



▲ WIDOK ULICY WRZESIŃSKIEJ Z RYNKU, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

View of Wrzesińska Street from the market, 2018 / Aussicht auf die Wrzesińska-Str. vom Marktplatz aus, 2018



▲ RYNEK – STRONA POŁUDNIOWA, OK. 1923 R.

Market – the southern side, circa 1923 / Marktplatz – Südseite, um 1923

► RYNEK – STRONA POŁUDNIOWA, 2017 R., fot. R. Błachnio

Market – the southern side, 2017 / Marktplatz – Südseite, 2017





▲ WIDOK ULICY PIASKI Z RYNKU, OK. 1918 R.

View of Piaski Street from the market, circa 1918 / Aussicht auf die Piaski-Str. vom Marktplatz aus, um 1918



▲ WIDOK ULICY PIASKI Z RYNKU, 2017 R., fot. W. Buczyński

View of Piaski Street from the market, 2017 / Aussicht auf die Piaski-Str. vom Marktplatz aus, 2017



▲ WIDOK NA RYNEK Z ULICY PIASKI (DAWNIEJ POZNAŃSKA), OK. 1918 R.

View on the market from Piaski Street (formerly Poznańska Street), circa 1918 / Aussicht auf den Marktplatz von der Piaski-Str. aus (früher Poznańska-Str.), um 1918



▲ WIDOK NA RYNEK Z ULICY PIASKI, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

View on the market from Piaski Street, 2018 / Aussicht auf den Marktplatz von der Piaski-Str. aus, 2018



▲ HOTEL I RESTAURACJA PRZY NAROŻNIKU ULICY PIASKI I PLACU NIEZŁOMNYCH, OK. 1907 R.

Hotel and restaurant on the corner of Piaski Street and Niezłomnych Square, circa 1907 / Hotel und Restaurant an der Ecke der Piaski-Str. und des Niezłomnych-Platzes, um 1907



▲ BUDYNEK PRZY NAROŻNIKU ULICY PIASKI I PLACU NIEZŁOMNYCH (SIEDZIBA SWARZĘDZKIEJ ORKIESTRY DĘTEJ ORAZ ŚRODOWISKOWEGO DOMU SAMOPOMOCY OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W SWARZĘDZU), 2017 R., fot. R. Błachnio

Building on the corner of Piaski Street and Niezłomnych Square (the seat of the Swarzędz Brass Band and the Community Self-help Social Welfare Centre in Swarzędz), 2017 / Gebäude an der Ecke der Piaski-Str. und des Niezłomnych-Platzes (Sitz des Blasorchesters von Swarzędz und des sozialen Selbsthilfe-Zentrums in Swarzędz)



▲ PASTORÓWKA I SZKOŁA EWANGELICKA PRZY PLACU NIEZŁOMNYCH, OK. 1908 R.

Pastor's house and Evangelical school in Niezłomnych Square, circa 1908 / Haus des Pastors und evangelische Schule am Niezłomnych-Platz, um 1908



▲ PRZEDSZKOLE JARZĘBINKA PRZY PLACU NIEZŁOMNYCH, 2017 R., fot. B. Nawrocka

Jarzębinka Nursery School in Niezłomnych Square, 2017 / Kindergarten „Jarzębinka” am Niezłomnych-Platz, 2017



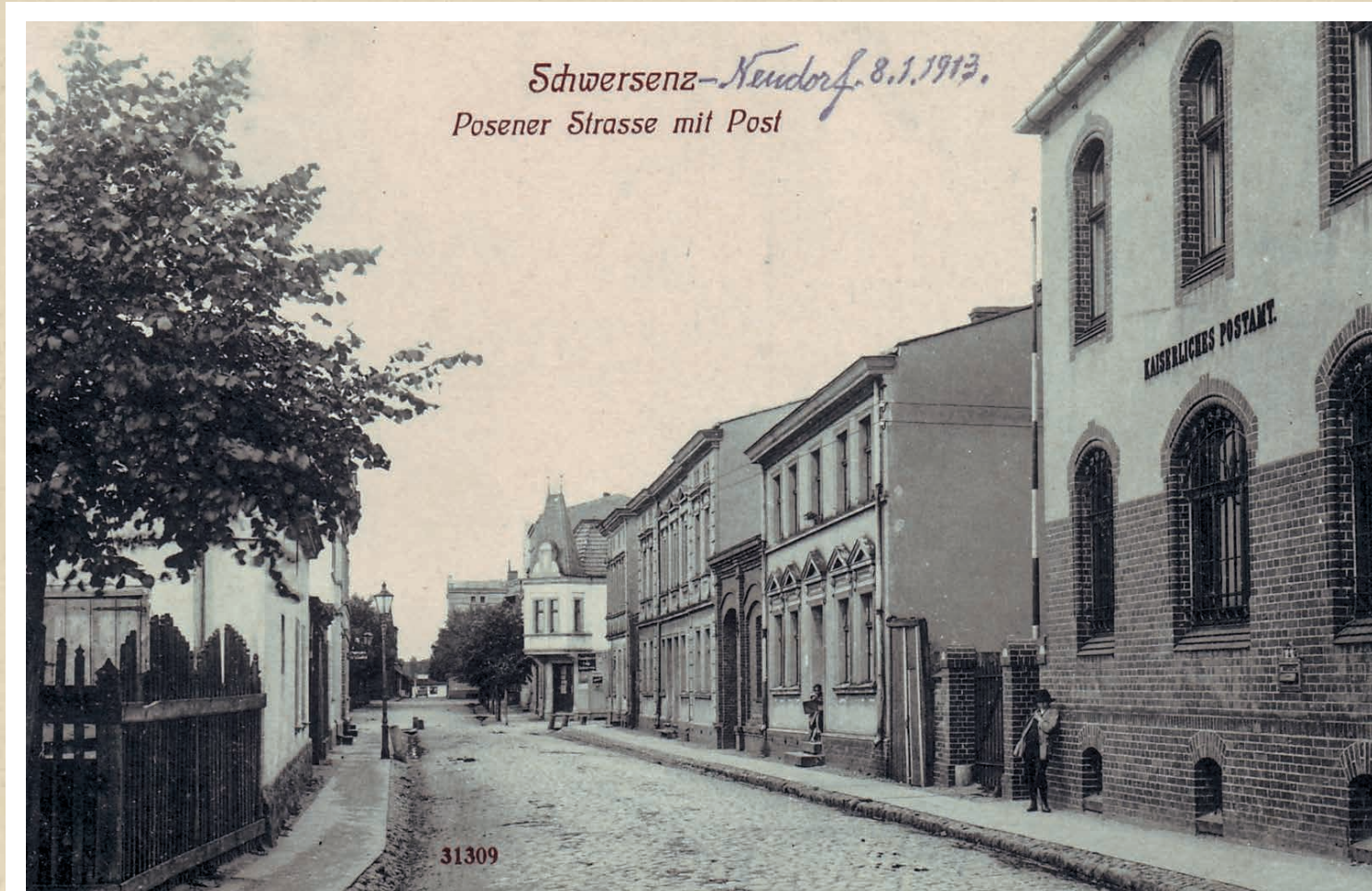
▲ BUDYNEK POCZTY, OK. 1910 R.

Post office building, circa 1910 / Postgebäude, um 1910

► BUDYNEK POCZTY, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Post office building, 2018 / Postgebäude, 2018





▲ ULICA PIASKI W KIERUNKU PLACU NIEZŁOMNYCH, OK. 1913 R.

Piaski Street in the direction of Niezłomnych Square, circa 1913 / Piaski-Str. in Richtung des Niezłomnych-Platzes, um 1913



▲ ULICA PIASKI W KIERUNKU PLACU NIEZŁOMNYCH, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Piaski Street in the direction of Niezłomnych Square, 2018 / Piaski-Str. in Richtung des Niezłomnych-Platzes, 2018



▲ DOM PRZY ULICY WRZESIŃSKIEJ (DAWNIEJ MŁYŃSKA), OK. 1910 R.

House in Wrzesińska Street (formerly Młyńska Street), circa 1910 / Haus an der Wrzesińska-Str. (früher Młyńska-Str.), um 1910



▲ DOM PRZY ULICY WRZESIŃSKIEJ, 2017 R., fot. R. Błachnio

House in Wrzesińska Street, 2017 / Haus an der Wrzesińska-Str., 2017



▲ BUDYNEK SZKOŁY KATOLICKIEJ PRZY ULICY ZAMKOWEJ, OK. 1910 R.

Building of the Catholic school in Zamkowa Street, circa 1910 / Gebäude der katholischen Schule an der Zamkowa-Str., um 1910



▲ BUDYNEK SZKOŁY PODSTAWOWEJ NR 1, 2017 R., fot. R. Błachnio

Building of Primary School No. 1, 2017 / Gebäude der Grundschule Nr. 1, 2017



▲ KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA, OK. 1936 R.
Saint Martin's Church, circa 1936 / St.-Martin-Kirche, um 1936

► KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA, 2017 R., fot. W. Buczyński
Saint Martin's Church, 2017 / St.-Martin-Kirche, 2017





▲ DOM WYPOCZYNKOWY MARCO (OBECNIE ULICA ŚW. MARCINA), OK. 1900 R.

Marco Vacation Lodge (currently, Święty Marcin Street), circa 1900 / Erholungshaus Marco (heutzutage St.-Martin-Str.), um 1900



▲ DOM AKCJI KATOLICKIEJ PRZY ULICY ŚW. MARCINA, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Catholic Action Centre in Święty Marcin Street, 2018 / Haus der Katholischen Aktion an der St.-Martin-Str., 2018



▲ DOM AKCJI KATOLIČKIEJ (DAWNIEJ DOM WYPOCZYNKOWY MARCO) PRZY ULICY ŚW. MARCINA, OK. 1930 R.

Catholic Action Centre (formerly Marco Vacation Lodge) in Święty Marcin Street, circa 1930 / Haus der Katholischen Aktion (früher Erholungshaus Marco) an der St.-Martin-Str., um 1930



▲ DOM AKCJI KATOLIČKIEJ PRZY ULICY ŚW. MARCINA, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Catholic Action Centre in Święty Marcin Street, 2018 / Haus der Katholischen Aktion an der St.-Martin-Str., 2018



▲ DWÓR HOFFMEYERÓW PRZY ULICY ZAMKOWEJ, OK. 1910 R.

Hoffmeyer family house in Zamkowa Street, circa 1910 / Hof von Hoffmeyer an der Zamkowa-Str., um 1910

► PRZEDSZKOLE ŻOŁĘDZIOWE SKRZATY PRZY ULICY ZAMKOWEJ, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Żołądziowe Skrzaty Nursery School in Zamkowa Street/ Kindergarten „Żołądziowe Skrzaty” an der Zamkowa-Str., 2018

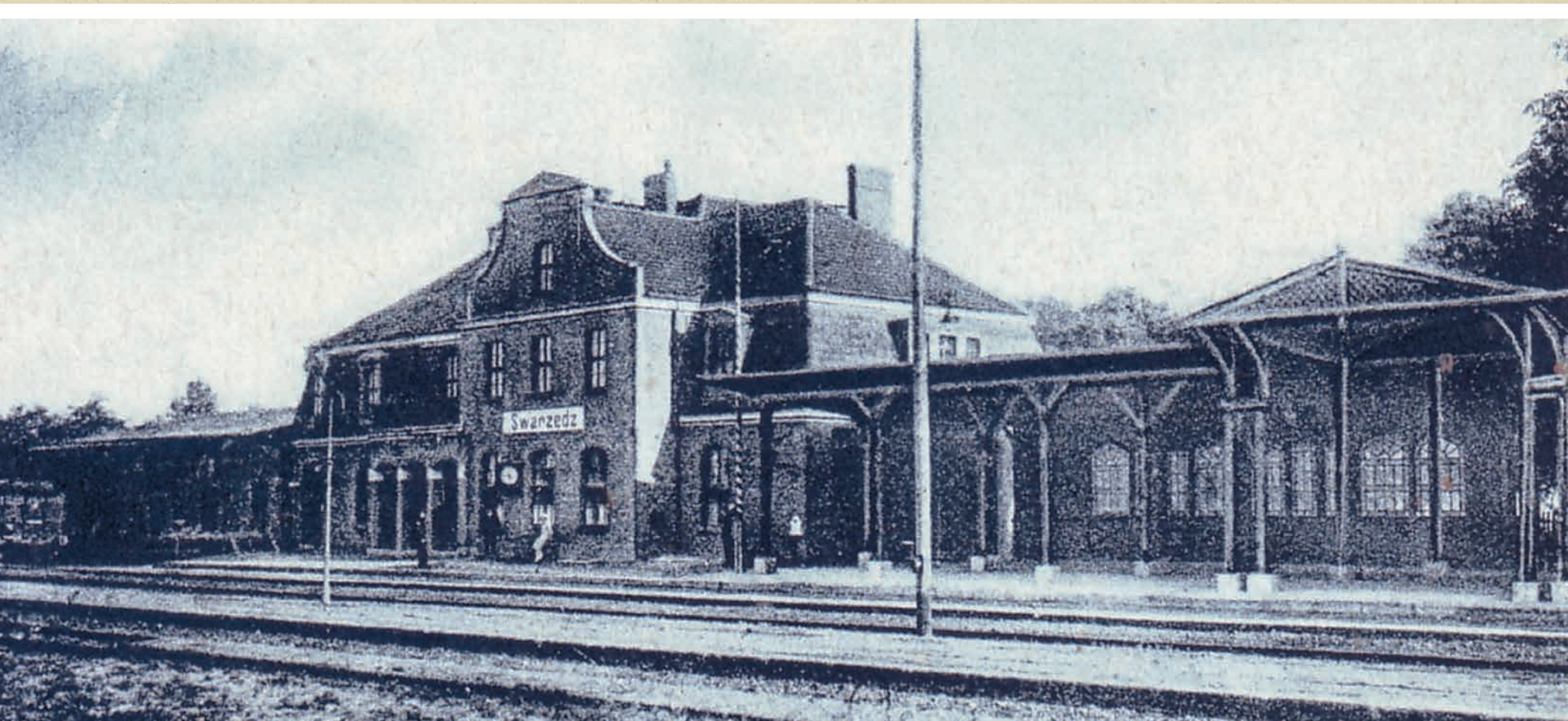




▲ DWORZEC KOLEJOWY, OK. 1916 R.
Railway station, circa 1916 / Bahnhof, um 1916



▲ DWORZEC KOLEJOWY, 2018 R., fot. T. Rybarczyk
Railway station, 2018 / Bahnhof, 2018



▲ DWORZEC KOLEJOWY, OK. 1920 R.
Railway station, circa 1920 / Bahnhof, um 1920



▲ DWORZEC KOLEJOWY, 2018 R., fot. T. Rybarczyk
Railway station, 2018 / Bahnhof, 2018



▲ WIEŻA CIŚNIEŃ, RZEŻNIA, GAZOWNIA, OK. 1914 R.

Water tower, slaughterhouse and gas plant, circa 1914 / Wasserturm, Schlachthof, Gaswerk, um 1914

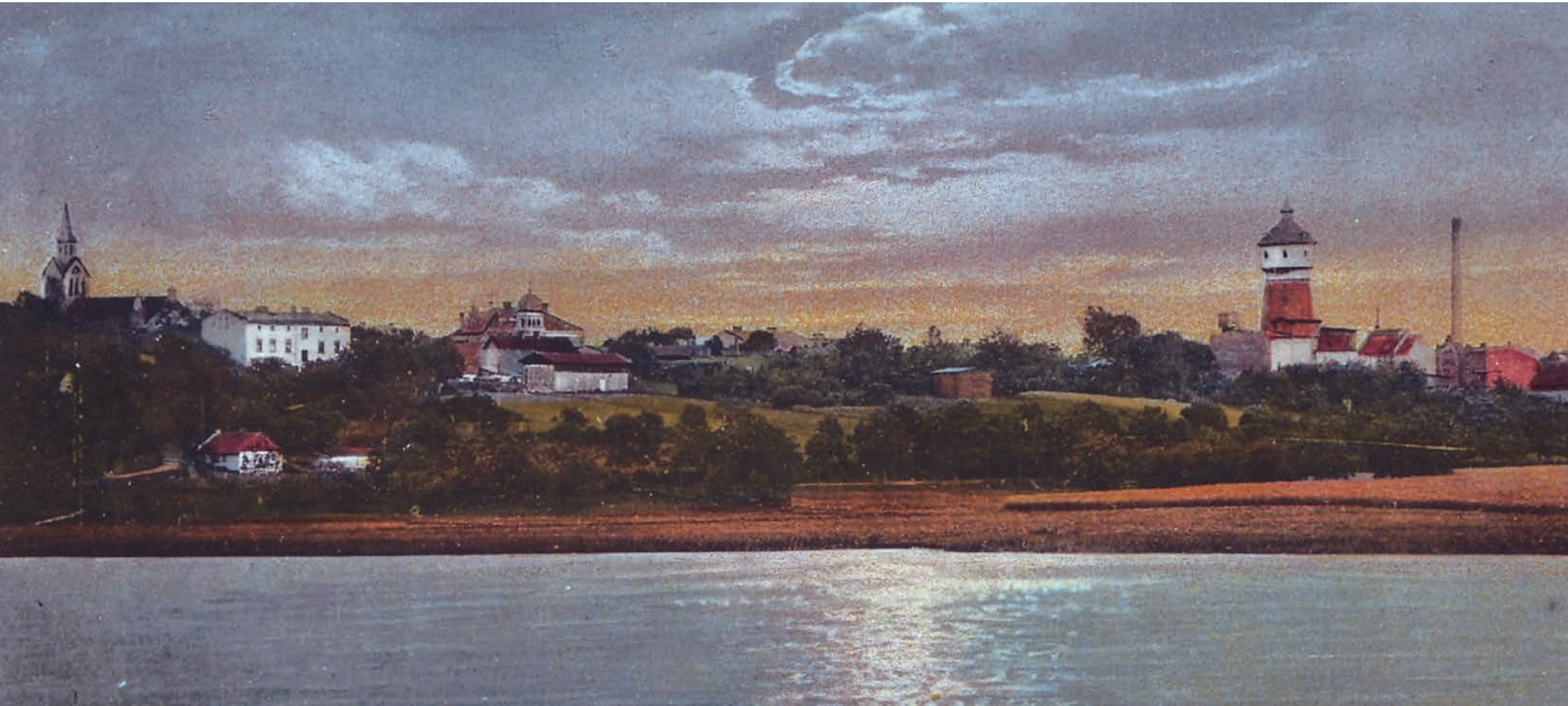


▲ ▲ WIEŻA CIŚNIEŃ, RZEŻNIA, GAZOWNIA, OK. 1940 R.

Water tower, slaughterhouse and gas plant, circa 1940 / Wasserturm, Schlachthof, Gaswerk, um 1940

▲ WIEŻA CIŚNIEŃ, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Water tower, 2018 / Wasserturm, 2018



▲ WIDOK NA SWARZĘDZ OD STRONY JEZIORA SWARZĘDZKIEGO, OK. 1910 R

View of Swarzędz from Swarzędz Lake, circa 1910 / Aussicht auf Swarzędz von der Seite des Swarzędzki-Sees, um 1910



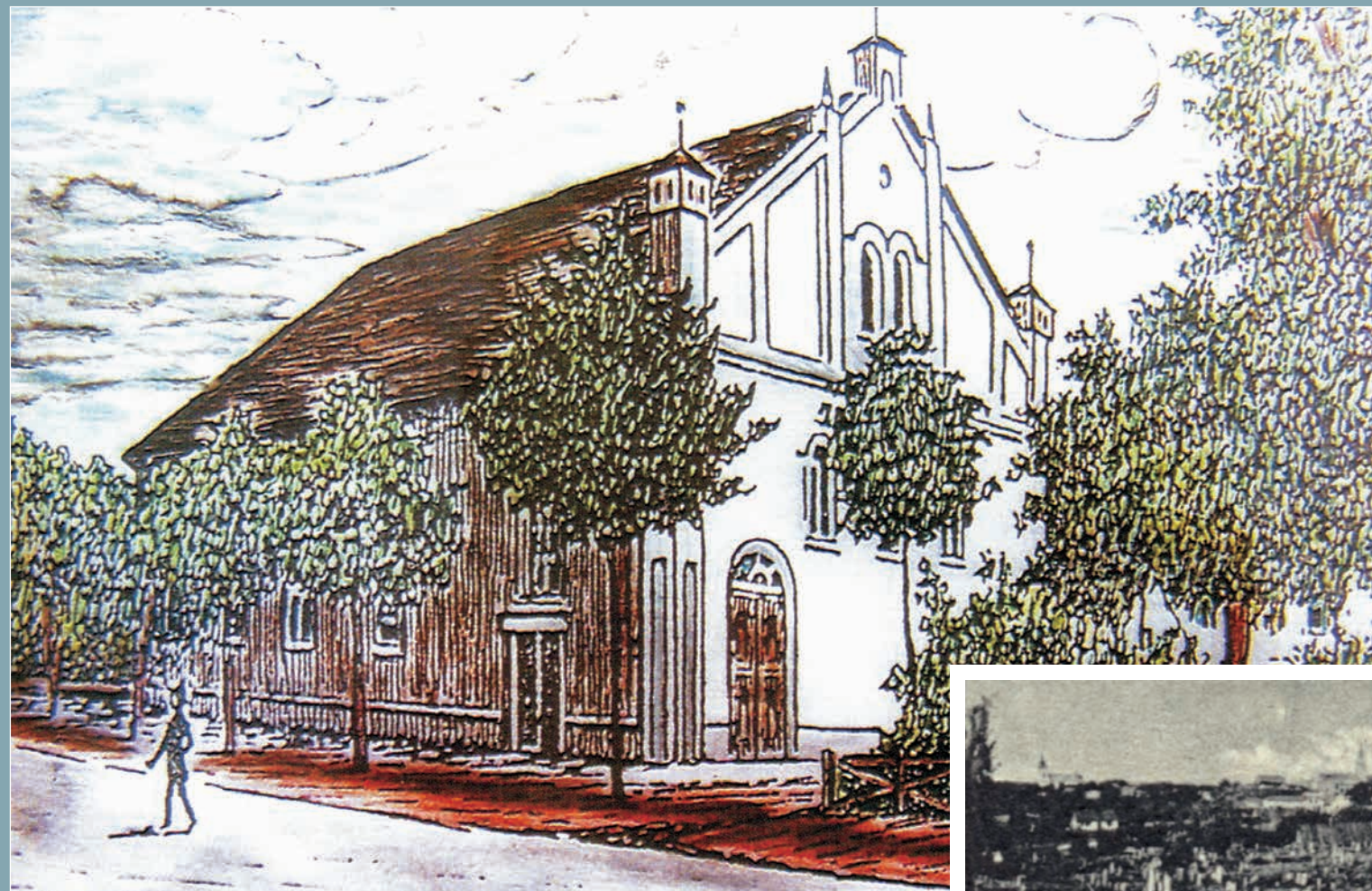
▲ WIDOK NA SWARZĘDZ OD STRONY JEZIORA SWARZĘDZKIEGO, 2011 R., fot. H. Błachnio

View of Swarzędz from Swarzędz Lake, 2011 / Aussicht auf Swarzędz von der Seite des Swarzędzki-Sees, 2011

►
SYNAGOGA (SPŁONĘŁA
W 1934 R.) - OBECNIE
PLAC POWSTAŃCÓW
WIELKOPOLSKICH,
ŹRÓDŁO – CZASOPISMO:
„MENORAH. ILLUSTRIRTE
MONATSSCHRIFT FÜR
DIE JÜDISCHE FAMILIE”
11.1925

Synagogue (burned
down in 1934) –
currently, Powstańcy
Wielkopolscy Square,
source – magazine:
'Menorah. Illustrierte
Monatsschrift für
die Jüdische Familie'
11.1925

Synagoge (im Jahre
1934 verbrannt)
– heutzutage
Platz Powstańców
Wielkopolskich, Quelle
– Zeitschrift: „Menorah.
Illustrierte Monatsschrift
für die Jüdische Familie”
11.1925



►
KIRKUT (CMENTARZ ŻYDOWSKI), ILUSTRACJA Z POCZ. XX W. (ZNISZCZONY I ZLIKWIDOWANY PRZEZ NIEMCÓW
PODCZAS OKUPACJI W 1940 R.) - OBECNIE REJON ULIC POZNAŃSKIEJ I JESIONOWEJ

Jewish cemetery, illustration from the 19th century (destroyed and removed by Germans during the Nazi
occupation in 1940) – currently, the area of Poznańska and Jesionowa Streets / Jüdischer Friedhof, Illustration
vom Anfang des XX. Jahrhunderts (von den Deutschen während der Okkupation im Jahre 1940 zerstört und
entfernt) – heutzutage Gebiet der Poznańska-Str. und Jesionowa-Str.



▲ KAPLICA CMENTARZA EWANGELICKIEGO - OBECNIE PARK PRZY ULICY PIASKI, OK. 1905 R.

Evangelical cemetery chapel – currently, the park in Piaski Streer, circa 1905 / Kapelle des evangelischen Friedhofs – heutzutage Park an der Piaski-Str., um 1905



▲ KOŚCIÓŁ EWANGELICKI (ROZEBRANY W 1950 R.) - OBECNIE PLAC NIEZŁOMNYCH, OK. 1914 R.

Evangelical church (demolished in 1950) – currently, Niezłomnych Square, circa 1914 / Evangelische Kirche (abgerissen im Jahre 1950) – heutzutage Niezłomnych-Platz, um 1914



▲ PLAC NIEZŁOMNYCH, 2018 R., fot. T. Rybarczyk

Niezlomnych Square, 2018 / Niezlomnych-Platz, 2018



▲ ULICA KILIŃSKIEGO, OK. 1932 R.
Kiliński Street, circa 1932 / Kiliński-Str., um 1932



▲ ULICA NOWY ŚWIAT, OK. 1930 R.
Nowy Świat Street, circa 1930 / Nowy-Świat-Str., um 1930



▲ WIZJA ROZWOJU FABRYKI MEBLI ANTONIEGO TABAKI, RYSUNEK - LATA 30. XX W.

Vision of the development of Antoni Tabaka's furniture factory, drawing – 1930s / Entwicklungsvorstellung der Möbelfabrik von Antoni Tabaka, Zeichnung – die 30er Jahre des XX. Jahrhunderts



▲ MLECZARNIA PRZY ULICY POZNAŃSKIEJ

Former dairy in Poznańska Street / Frühere Molkerei an der Poznańska-Str

Swarzędzcy patroni ulic, alei, rond

SWARZĘDZ STREET PATRONS • STRASSEN-PATRONEN VON SWARZĘDZ



Błachnio Henryk (1952-2016)

Artysta fotografik, członek Związku Polskich Artystów Fotografików; dokumentalista życia społecznego Swarzędza i piękna okolicznej przyrody; podróżnik; autor licznych albumów i wystaw.

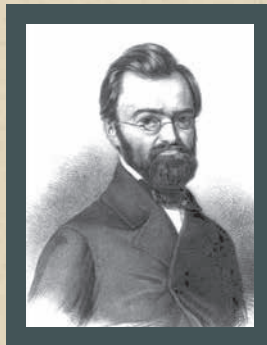
Patron alei nad Jeziorem Swarzędzkim.

Fine-art photographer, member of the Association of Polish Art Photographers; the documentarian of social life in Swarzędz, and of the beauty of the surrounding nature; traveller; the author of numerous albums and exhibitions.

Patron of an avenue by Swarzędz Lake.

Künstler und Fotograf, Mitglied des Verbandes der Polnischen Kunstfotografen; Dokumentarfilmer von Swarzędz und der Schönheit der umgebenden Natur; Reisende; Autor zahlreicher Alben und Ausstellungen.

Patron der Allee am Swarzędzki-See.



Cieszkowski August (1814-1894)

Filozof, ekonomista, polityk, poseł, działacz społeczny, współtwórca Ligi Polskiej oraz Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, jego trzykrotny prezes, zabiegał o polski uniwersytet w Poznaniu, założyciel Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie – jedynej tej rangi polskiej placówki w zaborze pruskim, właściciel Wierzenicy, pochowany w krypcie tamtejszego kościoła.

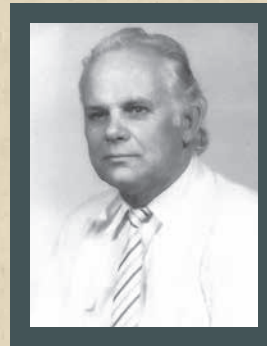
Patron ulicy w Swarzędzu i placu w Wierzenicy.

Philosopher, economist, politician, member of parliament, social activist, co-founder of the Polish League and the Poznań Society of Friends of Sciences, and its three-times president; the advocate of establishing a Polish university in Poznań; the founder of the Halina Memorial Higher School of Agriculture in Żabikowo, the sole Polish facility of such a rank existing during the period of Prussian rule; owner of Wierzenica, where he was buried in the crypt of St. Nicholas' Church.

Patron of a street in Swarzędz, and of a square in Wierzenica.

Philosoph, Ökonomist, Politiker, Abgeordneter, sozialer Aktivist und Mitbegründer der Liga der Polnischen Gesellschaft und Freunde der Wissenschaften in Poznań, dessen dreimaliger Vorsitzende, bewarb sich um die polnische Universität in Poznań, Gründer der Halina-Landwirtschaft-Hochschule in Żabikowo – der einzige solche Rang des polnischen Außenpostens in der preußischen Teilung, der Besitzer von Wierzenica, begraben in der Krypta der hiesigen Hl.-Nikolaus-Kirche.

Patron der Straße in Swarzędz und des Platzes in Wierzenica.



Fiedler Florian (1935-2009)

Nauczyciel zawodu, mistrz stolarstwa artystycznego, regionalista, pasjonat poznawania dziejów miasta, założyciel i prezes Koła Swarzędzan, społecznik, pomysłodawca i realizator wielu swarzędzkich akcji (dotyczących m.in. upamiętnienia powstania wielkopolskiego); w 2008 r. otrzymał wyróżnienie „Zasłużony dla Miasta i Gminy Swarzędz”.

Patron ronda w Swarzędzu.

Vocational teacher, master of artistic carpentry, regionalist, enthusiast of the history of the city, founder and president of the Circle of Swarzędz Residents, social worker, originator and executor of numerous initiatives in Swarzędz (including that for the commemoration of the Greater Poland uprising); in 2008, he was recognized as the 'Merited Citizen of Swarzędz Town and Commune'.

Patron of a roundabout in Swarzędz.

Lehrer des Berufs und Meister der Kunsttischlerei, Regionalist, Enthusiast der Geschichte der Stadt, Gründer und Geschäftsführer des Kreises von Swarzędz, ehrenamtlich Tätiger, Initiator und Implementierer vieler Aktionen von Swarzędz (in Bezug darauf, u. a. des Großpolnischen Aufstands zu gedenken); 2008 erhielt er die Auszeichnung „Verdienste für die Stadt und die Gemeinde Swarzędz”.

Patron des Kreisverkehrs in Swarzędz.

Ród Górków

Według zachowanych dokumentów w XVI wieku wieś Swarzędz była własnością kolejnych potomków możnego rodu Górków; po jego wygaśnięciu wieś przeszła drogą dziedziczenia w ręce Piotra Czarnkowskiego, a później Zygmunta Grudzińskiego.

Patron ulicy w Swarzędzu.

Górka family

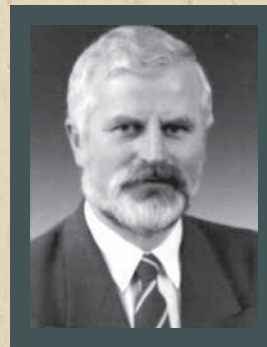
According to surviving documents, in the 16th century the village of Swarzędz was owned by the subsequent descendants of the Górka family; after its extinction, the village passed to Piotr Czarnkowski by rule of inheritance, and afterwards to Zygmunt Grudziński.

Patron of a street in Swarzędz.

Górka-Familie

Nach erhaltenen Dokumenten aus dem 16. Jahrhundert war das Dorf Swarzędz das Eigentum nachfolgender Nachkommen der mächtigen Familie Górków; nach seinem Ablauf ging das Dorf an Piotr Czarnkowski und später an Zygmunt Grudziński über.

Patron der Straße in Swarzędz.



Grajek Leszek (1947-2002)

Inżynier, zastępca prezesa Spółdzielni Mieszkaniowej w Swarzędzu, społecznik, założyciel kilku stowarzyszeń i klubów swarzędzkich, m.in. Stowarzyszenia Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski, po śmierci został jego patronem; propagator turystyki i sportu; w 2003 r. – pośmiertnie – otrzymał wyróżnienie „Zasłużony dla Miasta i Gminy Swarzędz”.

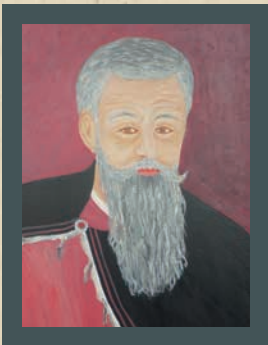
Patron ronda w Swarzędzu.

Engineer, deputy president of Housing Cooperative in Swarzędz, social worker, founder of several Swarzędz-based associations and clubs, including the Association of Friends of Children with Special Needs, and the posthumous patron of the latter; the promoter of tourism and sport; in 2003, he was posthumously recognized as the 'Merited Citizen of the Town and Commune of Swarzędz'.

Patron of a roundabout in Swarzędz.

Ingenieur, stellvertretender Vorsitzender der Wohnungsbaugenossenschaft in Swarzędz, Sozialarbeiter, Gründer mehrerer Gesellschaften und Clubs in Swarzędz, darunter die Vereinigung der Freunde von Kindern besonderer Fürsorge, nach seinem Tod wurde er ihr Patron; Propagator für Tourismus und Sport; 2003 – nach dem Tod – erhielt er die Auszeichnung „Verdienste für die Stadt und die Gemeinde Swarzędz”.

Patron des Kreisverkehrs in Swarzędz.



Grudziński Zygmunt (ok. / circa / um 1568-1653)

Wojewoda inowrocławski i kaliski, założyciel miasta, wspierając rzemieślników i kupców różnych wyznań przyczynił się do rozwoju Swarzędza.

Patron ulicy w Swarzędzu i Jasinie.

Voivode of Inowrocław and Kalisz, founder of Swarzędz; by supporting craftsmen and merchants of various faiths, he contributed to the town's development.

Patron of a street in Swarzędz and Jasin.

Woiwode von Inowrocław und Kalisz, der Gründer der Stadt, unterstützte Händler und Handwerker verschiedener Religionen, trug zur Entwicklung von Swarzędz bei.

Patron der Straße in Swarzędz und Jasin.

Rodzina Gryniów

- Franciszek Grynia (1860-1944), ogrodnik, długoletni przedwojenny sołtys wsi Swarzędz
- Czesław Grynia, (1899-1927), powstaniec wielkopolski, oficer WP
- Leon Grynia (1895-1939), lotnik, zginął we wrześniu 1939 r. na Ławicy w Poznaniu
- Franciszek Grynia (1891-1961), nauczyciel w Swarzędzu.

Patron ulicy w Swarzędzu.

Grynia family

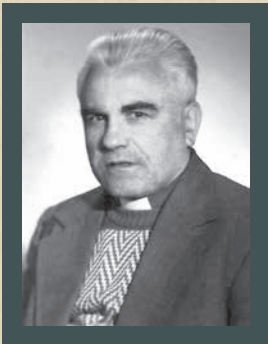
- Franciszek Grynia (1860-1944), horticulturist, long-term prewar village administrator of Swarzedz.
- Czesław Grynia, (1899-1927), Greater Poland insurgent, officer in the Polish Army.
- Leon Grynia (1895-1939), aviator, perished in Ławica (Poznań) in September, 1939.
- Franciszek Grynia (1891-1961), teacher working in Swarzędz.

Patron of Grynia street in Swarzędz.

Grynia-Familie

- Franciszek Grynia (1860-1944), Gärtner, langjähriger Vorkriegsdorfverwalter in Swarzędz
- Czesław Grynia, (1899-1927), Aufständischer während des Großpolnischen Aufstands, Offizier der polnischen Armee
- Leon Grynia (1895-1939), Flugzeugpilot, starb im September 1939 in Ławica in Poznań
- Franciszek Grynia (1891-1961), Lehrer in Swarzędz.

Patron der Straße Gryniów in Swarzędz.



ks. Janke Stefan (1925-1993)

Ksiądz diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, kanonik, misjonarz w Argentynie. Ofiarodawca ziemi pod budowę kaplicy pw. Matki Bożej Różańcowej w Bogucinie.

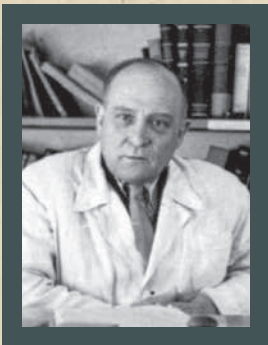
Patron ulicy w Bogucinie.

Priest of the Koszalin-Kołobrzeg Diocese, a canon, a missionary in Argentina. Donor of land for the construction of the chapel under the invocation of Our Lady of the Rosary in Bogucin.

Patron of a street in Bogucin.

Priester der pommerischen Diözese Köslin-Kolberg, Domherr, Missionar in Argentinien. Spender des Grundstücks für den Bau der Maria-Rosenkranz-Kapelle in Bogucin.

Patron der Straße in Bogucin.



Kirkor Stanisław (1905-1963)

Profesor weterynarii, kierownik Zakładu Chorób Owadów Użytkowych, współtwórca skansenu pszczelarskiego; autor wielu prac o chorobach pszczół; oficer Wojska Polskiego, podczas II wojny światowej, w 1940 r. walczył we Francji; odznaczony francuskim Krzyżem Wojny (Croix de Guerre).

Patron ulicy w Swarzędzu.

Professor of veterinary; the head of the Laboratory of Working Insect Diseases, co-founder of the open-air museum of beekeeping; author of many works on the diseases of bees; officer of the Polish Army during World War II, fighting in France in 1940; awarded with the French War Cross (Croix de Guerre).

Patron of a street in Swarzędz.

Professor für Veterinärmedizin, Leiter der Abteilung für Insektenkrankheiten, Mitbegründer des Imkereimuseums; Autor vieler Arbeiten über Bienenkrankheiten; Offizier der Polnischen Armee, während des Zweiten Weltkrieges kämpfte er 1940 in Frankreich; ausgezeichnet mit dem französischen Kriegskreuz Croix de Guerre.

Patron der Straße in Swarzędz.



Kostecki Ryszard (1924-2001)

Profesor biologii i weterynarii, kierownik Zakładu Chorób Owadów Użytkowych po śmierci profesora S. Kirkora, współtwórca skansenu pszczelarskiego; w czasie II wojny światowej żołnierz Armii Krajowej, harcmistrz w latach 1947-1948; wykładowca akademicki, promotor prac doktorskich i habilitacyjnych; autor licznych prac dotyczących chorób pszczół; pełnił wiele funkcji społecznych; w 1996 r. wyróżniony tytułem „Zasłużony dla Miasta i Gminy Swarzędz”.

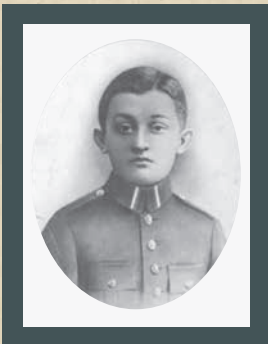
Patron ulicy w Zalasewie.

Professor of biology and veterinary; after the death of professor S. Kirkor, the head of the Laboratory of Working Insect Diseases, co-founder of the open-air museum of beekeeping; during World War II, a soldier of the Home Army; scoutmaster between 1947 and 1948; academic teacher, supervisor of doctoral and habilitation dissertations; author of numerous works on bee diseases; holder of many social functions; in 1996, recognized as the 'Merited Citizen of the Town and Commune of Swarzędz'.

Patron of a street in Zalasewo.

Professor für Biologie und Veterinärmedizin, Leiter der Abteilung für onkologische Krankheiten, nach dem Tod von Professor S. Kirkor, Mitbegründer des Imkereimuseums; während des Zweiten Weltkriegs ein Soldat der Heimatarmee, Pfadfinderleiter in den Jahren 1947-1948; akademischer Dozent, Betreuer von Doktor- und Habilitationsarbeiten; Autor zahlreicher Arbeiten über Bienenkrankheiten; er erfüllte viele soziale Funktionen; im Jahr 1996 mit dem Titel „Verdienste für die Stadt und die Gemeinde Swarzędz“ ausgezeichnet.

Patron der Straße in Zalasewo.



Kunert Józef (1901-1919)

Uczeń, powstaniec wielkopolski, ochotnik ze Swarzędza, zginął pod Grójcem koło Babimostu, pochowany w Swarzędzu na cmentarzu przy ul. Poznańskiej; jego nagrobek został zniszczony w 1939 r. przez niemieckiego okupanta, po wojnie odrestaurowano go wysiłkiem Swarzędzan.

Patron ronda w Swarzędzu.

Student, Greater Poland insurgent and volunteer from Swarzędz, perished in Grójec near Babimost, buried in Swarzędz at the cemetery at Poznańska Street; his gravestone, destroyed by German occupiers in 1939, renovated thanks to the efforts of the residents of Swarzędz after the war.

Patron of a roundabout in Swarzędz.

Student, Freiwilliger aus Swarzędz während des Großpolnischen Aufstandes, starb in Grójec in der Nähe von Babimost, auf dem Friedhof in der Poznańska-Straße in Swarzędz begraben. Sein Grabstein wurde 1939 von den deutschen Besatzern zerstört, nach dem Krieg wurde er durch Swarzędzans Bemühungen restauriert.

Patron des Kreisverkehrs in Swarzędz.



Kwaśniewski Stanisław (1885-1940)

Marynarz w czasie I wojny światowej, powstaniec wielkopolski, stanął na czele grupy ochotników swarzędzkich, którzy wyruszyli do Poznania, aby zasilić oddziały powstańcze; odznaczony Medalem Niepodległości; stolarz; zginął zamęczony przez Niemców w Forcie VII w Poznaniu.

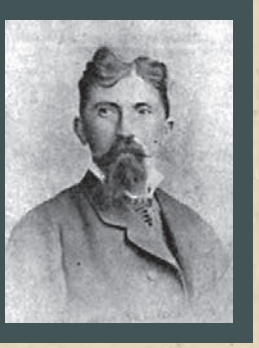
Patron ulicy w Swarzędzu.

Sailor during World War I, Greater Poland insurgent, leader of the Swarzędz volunteers marching to Poznań to reinforce insurgent troops; decorated with the Medal of Independence; carpenter; died a martyr's death at the hand of Germans in Fort VII in Poznań.

Patron of a street in Swarzędz.

Seemann im Ersten Weltkrieg, Aufständischer während des Großpolnischen Aufstandes, führte eine Gruppe von Freiwilligen in Swarzędz an, die nach Poznań gingen, um die Aufständischen zu finanzieren; mit der Medaille der Unabhängigkeit ausgezeichnet; Zimmermann; Er wurde von den Deutschen im Fort VII in Posen getötet.

Patron der Straße in Swarzędz.



Rivoli Józef (1838-1926)

Urodzony w Nowej Wsi leśnik, zarządca dóbr kórnickich, wybitny specjalista w dziedzinie gospodarki leśnej; współorganizator Wydziału Rolniczo-Leśnego Wszechnicy Piastowskiej w Poznaniu, pierwszy prodziekan tego Wydziału na Uniwersytecie Poznańskim; doktor honoris causa UP (1923); kawaler Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski.

Patron ulicy w Swarzędzu.

A forester from Nowa Wieś, chief forester of the Kórnickie estate, outstanding expert in the field of forest management, co-founder of Faculty of Forestry and Agriculture of the University of the Piasts in Poznań; later on, the first prorector of the Faculty at the University of Poznań; holder of an honorary doctorate of the University of Poznań (1923); holder of the Knight's Cross of the Order of Polonia Restituta.

Patron of a street in Swarzędz.

Geboren in Nowa Wieś, Förster, Geschäftsführer des Gutshofes Kórnik, ein hervorragender Spezialist auf dem Gebiet der Forstwirtschaft; Mitorganisator der Fakultät für Landwirtschaft und Forst Wszechnica Piast in Poznań, der erste Vizedekan der Fakultät an der Universität Poznań; Doktor honoris causa UP (1923); Träger des Ritterkreuzes des Ordens von Polonia Restituta.

Patron der Straße in Swarzędz.



Słociński Władysław (1899-1983)

Rolnik i prawnik, społecznik, zasłużony dla społeczności Bogucina.

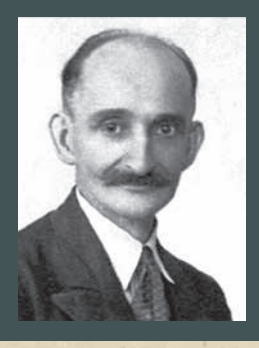
Patron ulicy w Bogucinie.

Agriculturist and lawyer, with merits for the Bogucin community.

Patron of a street in Bogucin.

Bauer und Anwalt, Sozialarbeiter, Verdienste für die Bogucin-Gemeinschaft.

Patron der Straße in Bogucin.



Staniewski Tadeusz (1873-1940)

Kupiec, działacz patriotyczny, pierwszy polski burmistrz miasta po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. i w latach 1929-1939; przewodniczący Rady Miejskiej 1920-1929; zamęczony przez Niemców w obozie koncentracyjnym w Buchenwaldzie.

Patron ulicy i szkoły w Swarzędzu.

Merchant, patriotic activist, the first Polish city mayor after Poland's regaining independence in 1918, and between 1929 and 1939; the chairperson of the Town Council in 1920-1929; killed by Germans in the Nazi concentration camp in Buchenwald.

Patron of a street and school in Swarzędz.

Kaufmann, patriotischer Aktivist, der erste polnische Bürgermeister der Stadt nach der Wiedererlangung der Unabhängigkeit im Jahr 1918 und in den Jahren 1929-1939; Vorsitzender des Stadtrates 1920-1929; von den Deutschen im KZ Buchenwald gequält.

Patron der Straße und Schule in Swarzędz.



Studniarski Wincenty (1833-1903)

Ksiądz, długoletni proboszcz parafii w Kicinie i połączonej z nią unią personalną Wierzenicy; wspierający inicjatywę społeczne wśród ludności polskiej (m.in. sekretarz i wiceprezes Kółka Rolniczego Wierzenica-Kicin, wspierał działalność Towarzystwa Kolonii Wakacyjnych i Stacji Sanitarnych „Stella” w Kobylnicy).

Patron ulicy w Wierzenicy.

Priest, long-term parson of Kicin and of Wierzenica combined by means of personal union; supporter of social initiatives among the Polish population (among others the secretary and vice-president of the Agricultural Circle of Wierzenica-Kicin, supporter of the work of 'Stella' Summer Camp and Sanitary Station Society in Kobylnica).

Patron of a street in Wierzenica.

Priester, ein langjähriger Pfarrer in Kicin und in → durch Personalunion verbundene – Wierzenica; Unterstützer der sozialen Initiativen der polnischen Bevölkerung (unter anderem der Sekretär und der Vizepräsident des Maschinenrings Wierzenica-Kicin, Unterstützer der Tätigkeit der Gesellschaft für Ferienkolonie und der Sanitären Stationen „Stella” in Kobylnica).

Patron der Straße in Wierzenica.



Szuman Henryk (1822-1910)

Prawnik, działacz społeczny i polityczny, poseł do Sejmu Pruskiego, długoletni prezes Klubu Polskiego w tym zgromadzeniu, gorący patriota; pochowany w Swarzędzu, grób na cmentarzu parafialnym został zniszczony przez okupanta niemieckiego; obecnie istnieje tu tylko tablica upamiętniająca rodzinę Szumanów.

Patron ulicy w Swarzędzu.

Lawyer, social and political activist, deputy to the Prussian Parliament, long-term president of the Polish Club in this assembly, an ardent patriot; buried in Swarzędz, his grave on the parish cemetery was destroyed by German occupiers; currently, there is only a plaque commemorating the Szuman family.

Patron of a street in Swarzędz.

Jurist, sozialer und politischer Aktivist, Mitglied des Sejms von Preußen, langjähriger Präsident des Polnischen Clubs in dieser Gemeinde, glühender Patriot; in Swarzędz begraben, das Grab des Pfarrfriedhofs wurde von den deutschen Eindringlingen zerstört; jetzt gibt es nur eine Gedenktafel an die Familie Szuman.

Patron der Straße in Swarzędz.



Tabaka Antoni (1881-1945)

Stolarz, właściciel Fabryki Stołów i Krzeseł w Swarzędzu, największego zakładu w mieście w okresie międzywojennym, produkowane przez niego meble znane były w wielu krajach; zasłużony dla rozwoju rzemiosła stolarskiego w Swarzędzu; współorganizator Targów Meblowych; współinicjator budowy pawilonu meblowego; we wrześniu 1939 r. po wkroczeniu okupanta fabryka przeszła w ręce niemieckiego zarządcy, a właściciel wraz z rodziną wysiedlony do Generalnej Guberni, osiadł w Warszawie; po powstaniu warszawskim wywieziony przez Niemców do obozu koncentracyjnego Mauthausen, gdzie został zamęczony.

Patron ulicy w Swarzędzu.

Carpenter, owner of the Table and Chair Factory in Swarzędz, the biggest company in the city during the interwar period, whose furniture was known in many countries; contributed to the development of carpentry in Swarzędz; co-organizer of the Furniture Fair event; co-initiator of the furniture pavilion; in September 1939, after the Nazi's invasion, takeover of his factory by a German manager; forcibly resettled to the General Government along with his family; finally settled in Warsaw; after the Warsaw Uprising, deported by Germans to the Mauthausen concentration camp, where he was killed.

Patron of a street in Swarzędz.

Als Schreiner, Besitzer der Tafel- und Stuhlfabrik in Swarzędz, der größten Fabrik der Stadt in der Zwischenkriegszeit, waren die von ihm hergestellten Möbel in vielen Ländern bekannt; verdient für die Entwicklung der Tischlerei in Swarzędz; Mitorganisator der Möbelmesse; Mitinitiator des Baus eines Möbelpavillons; Im September 1939, nach der Invasion des Besatzers, ging die Fabrik in die Hände des deutschen Verwalters über, und der Besitzer und seine Familie wurden in das Generalgouvernement verlegt und ließen sich in Warschau nieder; nach dem Warschauer Aufstand von den Deutschen in das Konzentrationslager Mauthausen deportiert, wo er den Märtyrertod erlitt.

Patron der Strasse in Swarzędz.



Wilkońska Paulina (1809-1875) i Wilkoński August (1805-1852)

Pisarka okresu romantyzmu, autorka wspomnień, tłumaczka i redaktorka, żona Augusta, powstańca, pisarza i krytyka literackiego, współredaktora Biblioteki Warszawskiej, autora popularnych „Ramot i ramotek literackich”; małżonkowie pochowani zostali w Siekierkach.

Patroni ulicy w Swarzędzu.

Wilkońska Paulina (1809-1875) and her husband Wilkoński August (1805-1852), insurgent, writer and literary critic

Writer from the period of Romanticism, author of memories, translator and editor; co-editor in Biblioteka Warszawska, author of the popular "Ramoty i ramotki literackie"; both buried in Siekierki.

Patrons of a street in Swarzędz.

Wilkońska Paulina (1809-1875) und Wilkoński August (1805-1852)

Schriftstellerin der Romantik, Autorin von Erinnerungen, Übersetzerin und Redakteurin, Ehefrau von August, Aufständischer, Schriftsteller und Literaturkritiker, Mitherausgeber der Warschauer Bibliothek, Autor der populären Sammlung „Ramoty i ramotki literackie”; die Ehepartner wurden in Siekierki begraben.

Patrone der Strasse in Swarzędz.

Kalendarium historyczne

SELECTED DATES FROM THE HISTORY OF SWARZĘDZ
AUSGEWÄHLTE DATEN AUS DER GESCHICHTE VON SWARZĘDZ



OKRES PRZED LOKACJĄ MIASTA

XII wiek

Powstaje parafia pw. św. Marcina Biskupa we wsi Swarzędz.

1366

Pierwsza zachowana wzmianka archiwalna o wsi Swarzędz i jej właścicielu Tomisławie.

Około 1407

Wieś kupuje Mikołaj z rodu Górków. Swarzędz pozostaje własnością rodu Górków aż do 1592 r.

1610

Zygmunt z Grudny Grudziński kupuje wieś Swarzędz.

1621

Zygmunt Grudziński wydziela z gruntów wsi Swarzędz część ziemi, na której pozwala osiedlać się Żydom z Poznania; nadaje im na mocy umowy odrębne prawa i swobody; powstaje załążek przyszłego miasta.

Lata: 1628, 1633, 1641

Napływ osadników protestanckich ze Śląska i Czech.

PERIOD BEFORE FOUNDING OF THE TOWN

12th century

Establishing St. Martin of Tours’ parish in the village of Swarzędz.

1366

The first reference to Swarzędz and to its owner, Tomisław.

Around 1407

Purchasing village by Mikołaj of the Górka family. Swarzędz remains the property of the Górka family until 1592.

1610

Zygmunt Grudziński purchases the village of Swarzędz.

1621

Zygmunt Grudzinski sets aside a separate area from the areas of Swarzedz and dedicates it to the settlement of Jewish people from Poznań; pursuant to an agreement, he guarantees them many particular rights and freedoms; this marks the beginning of the future town.

Years: 1628, 1633 and 1641

Influx of Protestant settlers from the lands of Silesia and Czech.

DER ZEITRAUM VOR DER LOKALISIERUNG DER STADT

XII. Jahrhundert

Die Entstehung der Pfarrei vom Heiligen Bischof Martin im Dorf Swarzędz.

1366

Das erste erhaltene Archivdatum über das Dorf Swarzędz und seinen Besitzer Tomisław.

Um 1407

Das Dorf wird von Mikołaj, der aus der Familie Górka stammt, gekauft. Swarzędz bleibt bis 1592 Eigentum der Familie Górka.

1610

Zygmunt z Grudny Grudziński kauft das Dorf Swarzędz.

1621

Zygmunt Grudziński ernennt einen Teil seines Landes als Land Swarzędz, wo er Juden erlaubt, sich in Posen niederzulassen; gibt ihnen getrennte Rechte und Freiheiten im Rahmen des Vertrags; Der Keim der zukünftigen Stadt ist geschaffen.

Jahre: 1628, 1633, 1641

Der Zustrom von protestantischen Siedlern aus Schlesien und Böhmen.

OKRES OD LOKACJI MIASTA

1638 (28 sierpnia)
Ogłoszenie przez Z. Grudzińskiego na zamku w Kórniku przywileju lokacyjnego dla nowego miasta Grzymałowa. Zgodę na lokację miasta wyraził król Zygmunt III Waza, ale przywilej lokacyjny zatwierdził już jego następca – król Władysław IV. Miasto Grzymałowo otrzymuje herb i pieczęć.

1653
Założenie cechu wspólnego dla swarzędzkich kupców i rzemieślników.

1656
Większa część miasta ulega zniszczeniu w wyniku pożaru i „potopu szwedzkiego”.

Lata: 1660, 1667, 1704 i 1707
Epidemie chorób, m.in. cholery dziesiątkują ludność miasta i okolicznych wsi.

1790
Rozpoczęcie budowy murowanego ratusza w miejsce zniszczonego drewnianego budynku. Budowę uda się ukończyć dopiero w 1860 roku.

1793
Drugi rozbiór Polski. Wielkopolska dostaje się pod panowanie pruskie na następne 125 lat. W Swarzędzu mieszka wówczas 1373 Żydów (54,7%), 845 protestantów (33,7%) i 290 katolików (11,6%). Wśród około 400 rzemieślników przeważają specjalności związane z krawiectwem, tkactwem i sukiennictwem.

Koniec XVIII - połowa XIX wieku
Stopniowy upadek tkactwa w Swarzędzu.

1843
Założenie swarzędzkiej filii Towarzystwa Pedagogicznego Polski przez swarzędzkiego proboszcza Antoniego Brzezińskiego, nauczyciela Karola Kasprowicza i właściciela Kruszewni Kazimierza Śniegockiego. Towarzystwu podlegały szkoły w Swarzędzu wsi, Łowęcinie, Zalasewie, Uzarzewie,

PERIOD AFTER FOUNDING OF THE TOWN

1638 (28th August)
In the castle in Kórnik, Z. Grudziński announces founding of the new town of Grzymałów, to which King Sigismund III Vasa gives his consent. However, the document of founding of the town is only approved by his successor, Ladislaus IV Vasa. Grzymałowo receives its own coat of arms and seal.

1653
Establishing a common guild for merchants and craftsmen from Swarzędz.

1656
Most of the city is destroyed as a result of fire and the ‘Swedish deluge’.

Years: 1660, 1667, 1704 and 1707
Outbreaks of diseases, including cholera, decimate the population of the town and surrounding villages.

1790
Starting the construction of a brick town hall on the former site of a destroyed wooden building. The construction works are completed no sooner than in 1860.

1793
The second partition of Poland. Greater Poland is subject to Prussian rule for 125 years. At that time, Swarzędz is inhabited by 1,373 Jews, 845 Protestants and 290 Catholics (respectively, by 54.7%, 33.7% and 11.6% of the population). Most of approximately 400 craftsmen are engaged in jobs related to tailoring, weaving and drapery.

End of the 18th to mid-19th century
Progressive collapse of weaving in Swarzędz.

1843
Establishing the Swarzędz branch of the Educational Association of Poland by the Swarzędz parson Antoni Brzeziński, teacher Karol Kasprowicz and the owner of Kruszewnia, Kazimierz Śniegocki. The Association ran schools in Swarzędz, Łowęcin, Zalasewo, Uzarzewo, Sarbinowo, Wierzenica, Janków, Siekierki, Gowarzewo, Tulce, Spławie and Kicin.

DER ZEITRAUM NACH DER LOKALISIERUNG DER STADT

1638 (28. August)
Bekanntmachung von Z. Grudziński auf der Burg in Kórnik des Standortprivilegs für die neue Stadt Grzymałów. König Sigmund III. Vasa gab sein Einverständnis für den Standort der Stadt, aber sein Nachfolger, König Wladislaw IV., stimmte bereits dem Standortprivileg zu. Die Stadt Grzymałów erhielt ein Wappen und ein Siegel.

1653
Gründung einer Gilde, die von Händlern und Handwerkern aus Swarzędz geteilt wird.

1656
Der größere Teil der Stadt wird durch einen Brand und eine „schwedische Sintflut“ zerstört.

Jahre: 1660, 1667, 1704 und 1707
Epidemische Krankheiten, einschließlich Cholera, dezimieren die Bevölkerung der Stadt und der umliegenden Dörfer.

1790
Beginn des Baus des Backstein-Rathauses anstelle des zerstörten Holzgebäudes. Der Bau wird erst 1860 abgeschlossen sein.

1793
Die zweite Teilung Polens. Großpolen steht für die nächsten 125 Jahre unter preußischer Herrschaft. In Swarzędz gibt es 1373 Juden (54,7%), 845 Protestanten (33,7%) und 290 Katholiken (11,6%). Unter den etwa 400 Handwerkern gibt es Spezialitäten, die mit Schneiderei, Weberei und Kleidung verbunden sind.

Das Ende des achtzehnten Jahrhunderts – Hälfte des neunzehnten Jahrhunderts
Allmählicher Niedergang der Weberei in Swarzędz.

1843
Gründung einer Niederlassung der Polnischen Gesellschaft für Bildung in Swarzędz durch Antoni Brzezinski (Pfarrer in Swarzędz), Karol Kasprowicz (Lehrer) und Kazimierz Śniegocki (Besitzer von Kruszewnia). Der Gesellschaft unterlagen die Schulen in Swarzędz (Dorf), Łowęcin, Zalasewo, Uzarzewo,

Sarbinowie, Wierzenicy, Jankowie, Siekierkach, Gowarzewie, Tulcach, Spławiu i Kicinie.

1887
Uruchomienie pierwszego odcinka budowanej drogi kolejowej z Poznania do Strzałkowa; w Swarzędzu wraz z torami do użytku oddany zostaje budynek dworca kolejowego.

Od drugiej połowy XIX wieku
Stopniowy rozwój rzemiosła stolarskiego i meblarstwa.

1890
Zastosowanie pierwszych maszyn parowych w warsztacie stolarskim braci Augusta i Józefa Fietzów oraz w warsztacie kołodzieja Teofila Hoffmanna.

1905
Powstaje warsztat stolarski Antoniego Tabaki – początek dużej fabryki meblarskiej.

1906-1907
Strajk szkolny w Wielkopolsce w obronie języka polskiego – strajkują także dzieci w szkołach w Swarzędzu, Łowęcinie, Wierzenicy i Kobylnicy.

1914-1918
I wojna światowa. Klęska Niemiec, rozpad Austro-Węgier i upadek caratu rosyjskiego – państw uczestniczących w rozbiorach Polski.

1918-1919
Zwycięskie Powstanie Wielkopolskie z udziałem mieszkańców Swarzędza i okolicznych wsi. Mieszkaniec Swarzędza Tadeusz Staniewski zostaje delegatem na Polski Sejm Dzielnicowy, a od 1919 roku jest pierwszym polskim burmistrzem miasta.

1934
Pożar synagogi żydowskiej.

1934 (1 czerwca)
Połączenie obszarów administracyjnych miasta i wsi Swarzędz oraz majątku ziemskiego Hoffmeyerów. Miasto, zajmujące do tej pory obszar 107 hektarów, zyskuje tereny o powierzchni 340 hektarów.

1887
Opening the first fragment of the railway route from Poznań to Strzałków; together with the railway tracks, the railway station in Swarzędz is commissioned.

Since the 2nd half of the 19th century
Gradual development of carpentry and furniture making.

1890
Using the first steam engines in the carpentry workshop of brothers August and Józef Fietz as well as in the workshop of the wheelwright Teofil Hoffman.

1905
Establishing the carpenter’s workshop of Antoni Tabaka – opening a large furniture factory.

1906-1907
School strike throughout Greater Poland in defense of Polish language, participated in by children in schools in Swarzędz, Łowęcin, Wierzenica and Kobylnica.

1914-1918
World War I. The fall of Germany, the dissolution of the Austro-Hungarian Empire and collapse of the Russian Tsarist autocracy, the countries that had participated in the partitions of Poland.

1918-1919
The successful Great Poland uprising, with the participation of the residents of Swarzędz and adjacent villages. Resident Tadeusz Staniewski appointed as the delegate to the Polish Regional Parliament. From 1919, he serves as the first Polish mayor of the town.

1934
Fire at the Jewish synagogue.

1934 (1st June)
Merging the administrative areas of the town and village of Swarzedz and the estate of the Hoffmeyer family. A town occupying an area of 107 hectares is increased by additional 340 hectares.

1934 (30th September – 4th November)
The first Furniture Fair event in Swarzędz.

Sarbinowo, Wierzenica, Janków, Siekierki, Gowarzewo, Tulce, Spławie und Kicin.

1887
Eröffnung des ersten Abschnitts der von Poznań nach Strzałkowo gebauten Eisenbahnstrecke; In Swarzędz wird neben den Gleisanlagen das Bahnhofsgebäude in Betrieb genommen.

Aus der zweiten Hälfte des neunzehnten Jahrhunderts
Die allmähliche Entwicklung der Tischlerei und Möbelherstellung.

1890
Der Einsatz der ersten Dampfmaschinen in der Schreinerei der Brüder August und Józef Fietz und des Raddampfers in der Werkstatt von Teofil Hoffmann.

1905
Eine erste Tischlerei von Antoni Tabaka entsteht – der Beginn einer großen Möbelfabrik.

1906-1907
Ein Schulstreik in Großpolen zur Verteidigung der polnischen Sprache – Kinder in der Schule in Swarzędz, Łowęcin, Wierzenica und Kobylnica streiken ebenfalls.

1914-1918
Erster Weltkrieg. Die Niederlage Deutschlands, der Zusammenbruch der österreichisch-ungarischen Monarchie und der Zusammenbruch der russischen Zarenstaaten, die an den Teilungen Polens teilnahmen.

1918-1919
Der siegreiche großpolnische Aufstand mit Beteiligung der Einwohner von Swarzędz und der umliegenden Dörfer. Der in Swarzędz wohnhafte Tadeusz Staniewski wird Delegierter des polnischen Sejm-Distrikts und ab 1919 erster polnischer Bürgermeister der Stadt.

1934
Brand der jüdischen Synagoge.

1934 (1. Juni)
Kombination von Verwaltungsgebieten der Stadt und des Dorfes Swarzędz sowie des Hoffmeyer-Guts. Die Stadt, die bisher eine Fläche von 107 Hektar umfasste, hat jetzt 340 Hektar Land.

1934 (30 września – 4 listopada)

Pierwsze swarzędzkie Targi Meblowe.

1935

Powstaje pawilon wystawienniczy przy ul. Cieszkowskiego.

1936

Drugie swarzędzkie Targi Meblowe w nowo wybudowanym pawilonie wystawienniczym.

1939–1945

II wojna światowa. Okres okupacji niemieckiej. 11 września 1939 roku do Swarzędza wkraczą żołnierze Wehrmachtu.

1945 (22 stycznia)

Wkroczenie żołnierzy Armii Czerwonej do Swarzędza. Miasto na kilka miesięcy staje się zapleczem dla wojsk rosyjskich oblegających Poznań. W mieście władzę cywilną obejmują przedstawiciele przedwojennych partii lewicowych (PPR i PPS).

1952

Utworzenie Swarzędzkiej Fabryki Mebli na bazie znacjonalizowanej Fabryki Stołów i Krzeseł Antoniego Tabaki oraz Tartaku Parowego Franciszka Zawadzkiego.

1954

Do obszaru Swarzędza zostaje przyłączony teren Nowej Wsi.

1958

Powstaje Robotnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa przy SFM; budowa pierwszego bloku spółdzielczego przy ul. Poznańskiej (obok dwóch bloków wcześniej wybudowanych przez SFM dla swoich pracowników). To początek budownictwa spółdzielczego w Swarzędzu. Obecnie istniejąca Spółdzielnia Mieszkaniowa, posiada zasoby mieszkaniowe nie tylko w Swarzędzu, ale i w Poznaniu, Luboniu, Kostrzynie i Kórniku.

Lata siedemdziesiąte XX wieku

Przebudowa trasy Poznań – Warszawa (tzw. E8), która zmienia zasadniczo układ komunikacyjny miasta. Powstaje kładka dla pieszych nad trasą oraz przejazd drogowy w kierunku dworca kolejowego.

1975

Pierwszy festyn „Swarzędz drewnem stoi”.

1935

An exhibition pavilion is opened at Cieszkowski Street.

1936

The second edition of the Furniture Fair held in the newly-erected pavilion.

1939–1945

World War II. Period of German occupation. 11th September 1939 –Wehrmacht troops enter Swarzędz.

1945 (22nd January)

Red Army troops enter Swarzędz. For several months, the town serves as a rear area for Russians during their siege of Poznań. Civil authority within the city is executed by representatives of pre-war leftist parties (PWP and PSP).

1952

Launching the Swarzędz Furniture Manufacturing Plant, based on the nationalized Table and Chair Factory of Antoni Tabaka and the Steam Sawmill of Franciszek Zawadzki.

1954

The area of Nowa Wieś is added to Swarzędz.

1958

Launching the Working Housing Cooperative at the SFMP: construction of the first cooperative block of flats in Poznańska Street (besides two blocks that the SFMP had erected for its workers earlier). The beginning of co-operative construction in Swarzędz. The current Housing Cooperative has housing stock not only in Swarzędz but also in Poznań, Luboń, Kostrzyn and Kórnik.

1970s

Rebuilding the Poznan – Warsaw route (the so-called E8), which substantially modifies the communication system in the city. A footbridge over the route is erected (developed) along with a railway crossing leading to the railway station.

1975

The first ‘Swarzędz knocks on wood’ festival.

1988

Celebrating the 350th anniversary of granting town privileges

1934 (30. September - 4. November)

Die erste Möbelmesse von Swarzędz.

1935

Ein Ausstellungspavillon wird in der heutigen Cieszkowski-Str. eröffnet

1936

Zweite Möbelmesse von Swarzędz im neu gebauten Ausstellungspavillon.

1939–1945

Zweiter Weltkrieg. Die Zeit der deutschen Besatzung. Am 11. September 1939 stürmten Soldaten der Wehrmacht Swarzędz.

1945 (22. Januar)

Einmarsch von Soldaten der Roten Armee in Swarzędz. Für einige Monate wird die Stadt eine Basis für die russischen Armeen, die Posen belagern. In der Stadt umfasst die Zivilbehörde Vertreter der Vorkriegs-Linksparteien (PPR und PPS).

1952

Gründung der Möbelfabrik Swarzędz auf der Grundlage der verstaatlichten Fabrik für Tische und Stühle von Antoni Tabaka und Dampfmühle von Franciszek Zawadzki.

1954

Das Gebiet von Nowa Wieś wird mit dem Gebiet von Swarzędz verbunden.

1958

Es wird die „Wohngesellschaft für Arbeiter“ bei SFM gegründet; Bau des ersten Genossenschaftsgebäudes in der ul. Poznańska (neben zwei Blöcken, die früher von SFM für seine Mitarbeiter gebaut wurden). Dies ist der Beginn des Genossenschaftsgebäudes in Swarzędz. Die zurzeit existierende Wohngenossenschaft verfügt nicht nur über Gebäude in Swarzędz, sondern auch in Poznań, Luboń, Kostrzyn und Kórnik.

Siebzigerjahre des zwanzigsten Jahrhunderts

Rekonstruktion der Strecke Poznań-Warschau (E8), die das Verkehrssystem der Stadt grundlegend verändert. Eine Fußgängerbrücke wurde über die Route und ein Bahnübergang in Richtung des Bahnhofs gebaut.

1975

Das erste Festival „Swarzędz in Holz”.

1988

Uroczyste obchody 350-lecia powstania miasta i nadania mu praw miejskich. Ukazują się dwie monografie poświęcone dziejom miasta: praca pod red. Stanisława Nawrockiego „Dzieje Swarzędza. Monografia” i praca Władysława Białka „Swarzędz 1638–1988”, dotąd najpełniejsze publikacje o historii Swarzędza.

1989

Upadek komunizmu w Polsce. Pierwszym burmistrzem Swarzędza po przemianach ustrojowych zostaje Jerzy Gruszka.

Lata dziewięćdziesiąte XX wieku

Przekształcenie SFM w spółkę akcyjną i likwidacja fabryki w Swarzędzu. Stopniowe zmniejszanie się ilości rzemieślniczych warsztatów stolarskich i meblarskich. Budowa nowych spółdzielczych osiedli mieszkaniowych. Szybki wzrost liczby mieszkańców miasta.

1993 (1 września)

Powstaje Szkoła Podstawowa na os. Mielżyńskiego. To już piąta szkoła podstawowa na terenie miasta. Poprzednie szkoły powstały w latach: SP nr 2 – 1958, SP nr 3 – 1984, SP nr 4 – 1989.

1996

Decyzją Rady Miejskiej patronem miasta zostaje św. Józef, patron zawodów związanych z drewnem. Po raz pierwszy zostają przyznane wyróżnienia „Zasłużony dla Miasta i Gminy”.

2009 (10 marca)

Rozwiązanie spółki Swarzędz Meble S.A., spadkobierczyni dawniejszych Swarzędzkich Fabryk Mebli.

2013 (14 lutego)

Oddanie do użytku zabytkowego dworca kolejowego. W jego murach swoją siedzibę znalazło Centrum Powiadamiania Ratunkowego.

2018

Uroczyste obchody 380-lecia nadania Swarzędzowi praw miejskich. Na czele Komitetu Obchodów stanął burmistrz Marian Szkudlarek.

to Swarzędz. Publication of two monographs presenting the history of the town – a work by Stanisław Nawrocki ‘The history of Swarzędz. Monograph’ and by Władysław Białek entitled ‘Swarzędz 1638–1988’, the most complete publications on the history of Swarzędz so far.

1989

Collapse of communism in Poland. Jerzy Gruszka serves as the first mayor of Swarzędz after the political changes.

1990s

Converting the SFMP into a joint stock company, and the shutdown of the factory in Swarzędz. Gradual decrease in the number of carpentry and furniture making workshops. Construction of new cooperative housing estates. The rapid growth of population of the city.

1993 (1st September)

Opening Primary School in Mielżyński Housing Estate. This is the fifth primary school in the city. Other schools were found in the following years: PS No. 2 – 1958, PS No. 3 –1984, and PS No. 4 – 1989.

1996

By virtue of the decision of the Town Council, St. Joseph – the patron saint of woodworking – becomes the patron saint of Swarzędz. The first ‘Merited Citizen of Swarzędz Town and Commune’ awards are granted.

2009 (10th March)

Dissolving Swarzędz Meble SA, the heir to the Swarzędz Furniture Manufacturing Plants.

2013 (14th February)

The historical railway station is commissioned. It serves as the office of the Emergency Call Centre.

2018

Celebrating the 380th anniversary of granting the town privileges to Swarzędz. Mayor Marian Szkudlarek serves as the head of the Celebrations’ Committee.

1988

Eine große Feier anlässlich des 350. Jahrestages der Stadtgründung und der Verleihung der Stadtrechte. Zwei Monographien über die Geschichte der Stadt werden veröffentlicht: Die Arbeit von Stanisław Nawrocki „Dzieje Swarzędza. Monographie” und die Arbeit von Władysław Białek „Swarzędz 1638–1988 „, bis heute die umfassendsten Publikationen zur Geschichte von Swarzędz.

1989

Der Fall des Kommunismus in Polen. Jerzy Gruszka wird der erste Bürgermeister von Swarzędz nach der Transformation des politischen Systems.

Neunzigerjahre des zwanzigsten Jahrhunderts

Umwandlung von SFM in eine Aktiengesellschaft und Liquidation der Fabrik in Swarzędz. Schrittweise Abnahme der Anzahl von Schreinereien und Möbelwerkstätten. Bau neuer kooperativer Wohnsiedlungen. Ein schneller Anstieg der Anzahl der Stadtbewohner.

1993 (1. September)

Eine Grundschule wird in der Wohnsiedlunge Mielżyński gebaut. Dies ist bereits die fünfte Grundschule in der Stadt. Die übrigen Schulen wurden in den folgenden Jahren gegründet: SP Nr. 2 –1958, SP Nr. 3 – 1984, SP Nr. 4 – 1989.

1996

Durch die Entscheidung des Stadtrates wird der Heilige Józef, Schirmherr der Holzberufe, Schutzpatron der Stadt. Zum ersten Mal wurden die Auszeichnungen „Verdienste für die Stadt und die Gemeinde” vergeben.

2009 (10. März)

Die Auflösung von Swarzędz Meble S.A., Nachfolgerin der früheren Möbelfabrik von Swarzędz.

2013 (14. Februar)

Inbetriebnahme des historischen Bahnhofs. Dort befand sich die Notdienstzentrale.

2018

Feier des 380. Jahrestages der Gewährung der Stadtrechte an Swarzędz. Der Bürgermeister Marian Szkudlarek steht an der Spitze des Festkomitees.

Bibliografia



100-lecie Chóru Kościelnego pod wezwaniem świętej Cecylii 1907-2007. Swarzędz 2007

Bartoszek A., Małyszka A., Pokorski M. (red.), *Udział mieszkańców Swarzędza i okolic w Powstaniu Wielkopolskim*. Swarzędz 2015

Białek W., *Swarzędz 1638-1988*. Swarzędz 1988

Błachnio H., Buczyńska E.J., Buczyński W., *Hr. August Cieszkowski*. Swarzędz 2014

Błachnio H., *Swarzędz i okolice*. Swarzędz 2008

Buczyńscy E.J. i W., *Cmentarzyska i cmentarze niegrzebalne ziemi swarzędzkiej*. Swarzędz 2003

Buczyńska E.J., Buczyński W., Wietrzyński W., *Swarzędzka Orkiestra Flażoletowa. Wybrany repertuar z lat 1996-2016 oraz najciekawsze miejsca Ziemi Swarzędzkiej*. Swarzędz 2017

Buczyński W., *Bogu na chwałę bliżniemu na ratunek. 100 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Swarzędzu*. Swarzędz 2007

Całka J. (oprac.), *Pięćdziesięciolecie Spółdzielni Mieszkaniowej w Swarzędzu*. Swarzędz 2008

Choryński P. (oprac.), Woliński M. (red.), *Swarzędz na starych pocztówkach*. Swarzędz 2008

Dambek J., *Opis Swarzędza i parafii swarzędzkiej w r. 1885*. „Kurier Poznański” 1886 nr 141, 144, 148, 149

Dytkiewicz A., *Swarzędz dawny i nowy. Przewodnik gospodarczo-turystyczny*. Swarzędz 1970

Dytkiewicz S., *Swarzędz miasto stolarzy*. Swarzędz 1936

Fiedler F. [et al.] (red.), *Powstanie Wielkopolskie. Mieszkańcy Swarzędza w zwycięskim zrywie niepodległościowym 1918-1919*. Swarzędz 2007

Hałas H. [et al.] (red.), *Szkoła Podstawowa nr 1 im. Stanisława Staszica. Najstarsza szkoła w Swarzędzu lata 1994-2004*. Swarzędz 2004

Kaliszan M. (oprac.), *Stowarzyszenie Śpiewacze „Akord” Cechu Stolarzy Swarzędzkich w Swarzędzu*. Swarzędz 1998

Karolczak R., *Małe kompendium wiedzy o regionalizmie swarzędzkim*. Swarzędz 2013

Kąkolewski T., Kąkolewski J., *Unia Swarzędz 1921-2011*. Swarzędz 2011

Kobza A., Przychodźki A., *Dwory i folwarki ziemi swarzędzkiej*. Swarzędz 2011 [wyd.1], Swarzędz 2012 [wyd. 2]

Kobza A., *Dzieje wsi okolic Swarzędza. Szkice i materiały do historii powiatu poznańskiego*. Swarzędz 2018 [w druku]

Kobza A. (red.), *Pół wieku budynku szkolnego przy ulicy Polnej w Swarzędzu (1958-2008)*. Swarzędz 2009

Kobza A. (red.), *Szkoła Podstawowa nr 2 im. Królowej Jadwigi w Swarzędzu 1933-2002*. Swarzędz 2002

Komiński B., *Historia sportów wodnych w Swarzędzu*. Swarzędz 2016

Kostecki R. (red.), *Skansen pszczelarski w Swarzędzu*. Swarzędz 1980

Kurowski A., Buczyńska E.J., Buczyński W., *Duch wielki serce złote. August Cieszkowski jego intelektualna i materialna spuścizna*. Swarzędz 2004

Maluśkiewicz P., *Swarzędz Czerwonak i okolice*. Poznań 1988

Maluśkiewicz P., *Swarzędz i okolice*. Poznań 1981

Małyszka A., *Dzieje kościoła ewangelickiego w Swarzędzu*. „Kronika Wielkopolski” 2004 nr 4

Matysek K., *Swarzędz na starej pocztówce*. Swarzędz 1996

Michałowska-Mycielska A. (oprac. i wstęp), *Pinkas kahału swarzędzkiego (1734-1830)*. Warszawa 2005

Nawrocka E., *80 lat Klubu Sportowego „Unia” Swarzędz*. Swarzędz 2001

Nawrocki S. (red.), *Dzieje Swarzędza. Monografia*. Poznań 1988

Niesyty E., Pawełczyk P., *Spółdzielnia „Jedność” 1937-1987*. Swarzędz 1987

Przychodźki A., Bartoszek A., *Swarzędz – ludzie – ule. Przyczynek do historii miasta*. Swarzędz 2016

Przychodźki A. [et al.] (red.), *Żydzi w Swarzędzu*. Swarzędz 1998

Sobczyk I. (red.), *Tadeusz Staniewski 1873-1940*. Swarzędz 2010

Targi Meblowe w Swarzędzu od 30 IX do 4 XI 34. Przewodnik [...]. Swarzędz 1934

Urbanek-Kaftan E., Wewior A. (red.), *Historia i współczesność swarzędzkiej Jedynki*. Swarzędz [2015]

Wachowiak M., *Chwała bohaterom. Pamięci Józefa Kunerta powstańca wielkopolskiego*. Swarzędz 2015

Woźniak M., *Zasłużony Konrad Latanowicz bohaterski syn ziemi swarzędzkiej*. Swarzędz 1986

Zeszyty Swarzędzkie. Rocznik regionalny. Swarzędz 2009-2013, nr 1-4

380 LAT
1638
2018